અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may નં. be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.
==

અમદાવાદની ગુજરાત ઉચ્ચ અદાલતમાં

સ્પે. ક્રીમીનલ એપ્લીકેશન (ક્વોશીંગ) નં.૧૦૦૭૬ ઓફ ૨૦૧૭

મંજૂરી અને સહી માટેઃ

માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે.બી. પારડીવાલા
==

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારને રીફર કરવામાં આવશે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ ચુકાદાની ખરી નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	ના
૫	આ ચૂકાદો તાબાની અદાલતોમાં મોકલવો	

==

લવજીભાઈ અમરસીભાઈ ભલોડિયા.... અરજદાર (ઓ)

વિરુદ્ધ

મહેમૂદાબેન સિક રાજબશા @રાજુભાઈ અબદુલશા રાથોડ અને

૭.... પ્રતિવાદી (ઓ)

==

ઉપસ્થીતીઃ

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ તરફે શ્રી દિનેશ બી. પટેલ, વકીલ

અરજદાર (ઓ) નંબર ૧ તરફે શ્રી જે. ગોસ્વામી, વકીલ

પ્રતિવાદી (ઓ) નંબર ૮ તરફે શ્રી ધર્મેશ દેવવાણી,એપીપી

==

કોરમઃ માનનીય ન્યાયમૂર્તી શ્રી જે.બી. પારડીવાલા

તારીખઃ૨૩/૦૧/૨૦૧૮

સી.એ.વી. જજમેન્ટ

૧. ધ કોન્સ્ટિટ્યુશન ઓફ ઇન્ડિયાના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળની આ અરજી દ્વારા, અરજદાર – મૂળ પ્રથમ બાતમીદાર, જે પીડિત પણ છે, તેઓ ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૦/૨૦૧૭ માં આંક ૧ હેઠળ ૨જી એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય), વિરમગામ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૦મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૭ ના હુકમની કાયદેસરતા અને માન્યતા પર સવાલ ઉઠાવે છે.

૨. આ અરજી ઉદ્ભવવાના તથ્યો નીચે મુજબ સંક્ષિપ્ત કરી શકાય છે:

૨.૧ અત્રેના અરજદારે ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમો ૩૨૩, ૩૮૪, ૩૮૯ અને ૧૨૦બી હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે વિરમગામ પોલીસ સ્ટેશન, વિરમગામ, જિલ્લો: અમદાવાદ ખાતે આઇ–ગુ.ર.નં. ૯૮/૨૦૧૩ તરીકે ફર્સ્ટ ઈન્ફોર્મેશન રિપોર્ટ નોંધાવ્યો હતો.

૨.૨ તપાસ પૂર્ણ થવા પર, તપાસ એજન્સીએ અત્રેના સામાવાળા નં. ૧ થી ૭ સામે ચાર્જશીટ દાખલ કરી અને ચાર્જશીટ દાખલ થવાથી જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ ફર્સ્ટ ક્લાસ, વિરમગામની કોર્ટમાં ક્રિમિનલ કેસ નં. ૩૫૧૪/૨૦૧૩ પરિણમ્યો.

૨.૩ તારીખ ૨૨મી જૂન ૨૦૧૭ ના ચુકાદા અને હુકમ દ્વારા, ૩જા એડિશનલ જે.એમ.એફ.સી., વિરમગામે તમામ આરોપી વ્યક્તિઓ – ખાનગી સામાવાળાઓને નિર્દોષ છોડી દીધા.

૨.૪ નિર્દોષ છૂટવાના ચુકાદા અને હુકમથી અસંતુષ્ટ થઈને, અરજદારે, મૂળ પ્રથમ બાતમીદાર અને પીડિત તરીકેની પોતાની ક્ષમતામાં, ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૭૮ સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈઓનો આશરો લઈને, સેશન્સ કોર્ટ, વિરમગામમાં ક્રિમિનલ અપીલ દાખલ કરી. સેશન્સ કોર્ટે તેની સમક્ષ તેની જાળવણીક્ષમતાના કારણોસર ક્રિમિનલ અપીલ નોંધવાનો ઈનકાર કર્યો. સેશન્સ કોર્ટે એવો મત લીધો કે અપીલ

હાઈકોર્ટ સમક્ષ રહેશે, અને તે મુજબ, અપીલ મેમો અને અન્ય દસ્તાવેજો પરત કરવાનો હુકમ કર્યો. સેશન્સ કોર્ટે, વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરતી વખતે, ઠરાવ્યું કે અપીલ જાળવણીક્ષમ ન હતી, કારણ કે સત્ય પાલ સિંઘ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ મધ્ય પ્રદેશ [(૨૦૧૫) ૧૦ એસ.સી.સી. ૬૧૩] ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને ધ્યાનમાં રાખીને તે હાઈકોર્ટ સમક્ષ રહેશે.

૩. ઉપર દર્શાવેલ આવા સંજોગોમાં, અરજદારે, અસંતુષ્ટ થઈને, ધ કોન્સ્ટિટ્યુશન ઓફ ઈન્ડિયાના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ આ અરજી કરી છે.

૪. અરજદાર તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ગોસ્વામીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી કે સેશન્સ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવામાં ભૂલ કરી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે સેશન્સ કોર્ટે સત્ય પાલ સિંઘ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયનું સંપૂર્ણપણે ખોટું અર્થઘટન કર્યું છે. શ્રી ગોસ્વામીના જણાવ્યા મુજબ, સત્ય પાલ સિંઘ (ઉપર મુજબ) માં, આરોપી સામેનો કેસ ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમો ૪૯૮એ, ૩૦૪–બી અને વૈકલ્પિક રીતે, કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે હતો. સદર કેસમાં, ટ્રાયલ કોર્ટે તમામ આરોપી વ્યક્તિઓને નિર્દોષ છોડી દીધા. સત્ય પાલ સિંઘ એટલે કે સદર કેસમાં અપીલકર્તા, ગુજરનારના કાનૂની વારસદાર હોવાથી, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી હતી અને હાઈકોર્ટે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૩) હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ

અપીલ દાખલ કરવાની પરવાનગી આપી શકાઈ હોત કે નહીં તે તપાસ્યા વિના ગુપ્ત હુકમ પસાર કરીને અપીલનો નિકાલ કર્યો. વિદ્ધાન વકીલ શ્રી ગોસ્વામીએ રજૂઆત કરી કે સુપ્રીમ કોર્ટે એવો મત લીધો કે ગુજરનારના પિતાને સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરવાનો વૈધાનિક અધિકાર હતો, પરંતુ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૩) હેઠળ હાઈકોર્ટની પરવાનગી મેળવ્યા વિના નહીં.

૫. શ્રી ગોસ્વામીના જણાવ્યા મુજબ, જ્યાં સુધી હાલના કેસનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, ગુનાઓ મેજિસ્ટ્રેટ દ્ધારા ચલાવવાપાત્ર હતા, અને જો ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટે પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને અપીલ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપ્યો હોત, તો તે સેશન્સ કોર્ટમાં રજૂ કરી શકાઈ હોત. આવા સંજોગોમાં, પીડિતના કહેવાથી, સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ પણ જાળવણીક્ષમ રહેશે. માત્ર જો અપીલ હાઈકોર્ટ સમક્ષ જાળવણીક્ષમ હોય, તો જ પરવાનગી માંગવા પર તેને ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે. રાજ્ય તેમજ પીડિત બંને દ્ધારા પરવાનગી મેળવવી પડે છે.

૬. વિદ્ધાન વકીલ શ્રી ગોસ્વામીએ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ પર ખૂબ ભાર મૂક્યો, જે સ્પષ્ટ કરે છે કે, પીડિતના કહેવાથી અપીલ, એવી કોર્ટમાં રહેશે જેમાં આવી કોર્ટના દોષિત ઠરાવવાના હુકમ સામે સામાન્ય રીતે અપીલ રહે છે. વિદ્ધાન વકીલ શ્રી ગોસ્વામીએ એ સમજાવવાનો પ્રયાસ કર્યો કે, જો ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપી વ્યક્તિઓને દોષિત ઠેરવ્યા હોત, તો દોષિત ઠરાવવાના

ચુકાદા અને હુકમ સામેની અપીલ સેશન્સ કોર્ટમાં દાખલ કરી શકાઈ હોત અને હાઇકોર્ટમાં નહીં. આવા સંજોગોમાં અપીલ, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ (૧)(એ) હેઠળ હોત.

૭. ઉપર દર્શાવેલ આવા સંજોગોમાં, વિદ્વાન વકીલ શ્રી ગોસ્વામી અરજ કરે છે કે આ અરજીમાં ગુણદોષ હોવાથી, તેને મંજૂર કરવામાં આવે અને સેશન્સ કોર્ટને અપીલ સ્વીકારવા અને કાયદા મુજબ તેની નોંધણી કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવે.

૮. વિદ્વાન વકીલને સાંભળ્યા પછી અને રેકોર્ડ પરની સામગ્રીને ધ્યાનમાં લીધા પછી, મારી વિચારણા માટે માત્ર એક જ પ્રશ્ન ઊભો થાય છે કે શું સેશન્સ કોર્ટે વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવામાં કોઈ ભૂલ કરી છે.

૯. આ તબક્કે, મારે ક્રિમિનલ પ્રોસિજર કોડની કેટલીક જોગવાઈઓ જોવી જોઈએ. શરૂઆત કરવા માટે, ચાલો હું સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ જોઉં. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ નીચે મુજબ વંચાય છે:

> *"૩૭૨. અન્યથા જોગવાઈ સિવાય કોઈ અપીલ રહેશે નહીં*
>
> *આ કોડ દ્વારા અથવા અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી જોગવાઈ સિવાય, ક્રિમિનલ કોર્ટના કોઈપણ ચુકાદા*

અથવા હુકમ સામે કોઈ અપીલ રહેશે નહીં.

પરંતુ શરત એ છે કે પીડિતને આરોપીને નિર્દોષ છોડવા અથવા ઓછા ગુના માટે દોષિત ઠેરવવા અથવા અપૂરતું વળતર લાદવા અંગે કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા કોઈપણ હુકમ સામે અપીલ કરવાનો અધિકાર રહેશે, અને આવી અપીલ એવી કોર્ટમાં રહેશે કે જેમાં આવી કોર્ટના દોષિત ઠરાવવાના હુકમ સામે સામાન્ય રીતે અપીલ રહે છે."

૧૦. સદર જોગવાઈનું અવલોકન દર્શાવે છે કે સદર વ્યાખ્યા તેના લાભકારી દાયરામાં એવા તમામ વ્યક્તિઓને લે છે કે જેઓ ગુનાનું નિર્માણ કરતા કૃત્ય અથવા ચૂકને કારણે કોઈપણ નુકસાન કે ઈજા ભોગવે છે.

૧૧. ઉપરોક્ત જોગવાઈ ૨૦૦૯ ના સુધારા અધિનિયમ ૫ દ્વારા સામેલ કરવામાં આવી હતી અને પીડિતને નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે એવી કોર્ટમાં અપીલ કરવાનો અધિકાર પૂરો પાડ્યો હતો કે જેમાં ટ્રાયલ કોર્ટના ચુકાદાઓથી દોષિત ઠરાવવાના હુકમ સામે અપીલ સામાન્ય રીતે રહે છે.

૧૨. લૉ કમિશન ઑફ ઈન્ડિયાએ તેના ૧૫૦મા અહેવાલમાં, વિક્ટિમોલોજીના વિષય પર પ્રકરણ XV પર ભાર મૂક્યો અને નોંધ્યું કે પ્રાચીન બેબીલોનીયન કોડ ઓફ હમ્મુરાબી (આશરે ૧૭૭૫ બીસી) થી જ, ગુનાના પીડિત પાસે સિવિલ કોર્ટમાં નુકસાની માટે દાવો કરવા સિવાય કોઈ ઉપાય નહોતો. લૉ કમિશન ઑફ

ઈન્ડિયાએ એમ પણ નોંધ્યું કે એંગ્લો સેક્સન કાનૂની પ્રણાલીમાં, એક અંગ્રેજ મેજિસ્ટ્રેટે ગુનાના પીડિતોને રાજ્યના કહેવાથી વળતર આપવાના સિદ્ધાંતની હિમાયત કરી હતી અને તે મુજબ, વર્ષ ૧૯૬૪ માં બ્રિટનમાં એક કાર્યક્રમની સ્થાપના કરવામાં આવી હતી. લૉ કમિશને યુનાઈટેડ નેશન્સની જનરલ એસેમ્બલી દ્વારા ૨૯મી નવેમ્બર, ૧૯૮૫ ના રોજ તેની ૯૬મી પૂર્ણ બેઠકમાં કરવામાં આવેલી ઘોષણાઓનો પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે, જેમાં ગુના અને સત્તાના દુરુપયોગના પીડિતો માટે ન્યાયના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો નક્કી કરવામાં આવ્યા છે, એ વાતને માન્યતા આપી છે કે વિશ્વભરમાં લાખો લોકો ગુના અને સત્તાના દુરુપયોગના પરિણામે નુકસાન ભોગવે છે અને આ પરિવારોના અધિકારોને પૂરતા પ્રમાણમાં માન્યતા આપવામાં આવી છે. લૉ કમિશનના અહેવાલમાં, અગાઉના લૉ કમિશનના અહેવાલોનો સંદર્ભ આપવા ઉપરાંત, જસ્ટિસ વી.આર. કૃષ્ણ ઐયર (હ્યુમન રાઈટ્સ– એ જજિસ મિસેલની (૧૯૯૫)), વી.એન. રાજન (વિક્ટિમોલોજી ઈન ઈન્ડિયા (૧૯૯૫)), આર.આઈ. મૉબી અને એસ. વૉકલેટ, (ક્રિટિકલ વિક્ટિમોલોજી (૧૯૯૪)), અને કૅનેડાના લૉ રિફોર્મ કમિશન (૧૯૭૪) ના અવલોકનોનો પણ સંદર્ભ આપવામાં આવ્યો છે.

૧૩. લૉ કમિશન ઑફ ઈન્ડિયાની તેના ૧૫૪મા અહેવાલમાંની ભલામણો, પીડિતોના હિતોનું ધ્યાન રાખવા માટે કાયદાકીય નીતિમાં ફેરફાર પર ભાર મૂકતા સુપ્રીમ કોર્ટના વિવિધ તાજેતરના ન્યાયિક ચુકાદાઓ અને અન્ય પરિબળોના આધારે, વિધાનમંડળે સદર કોડમાં સુધારો કરવાનો નિર્ણય લીધો. સદર કોડમાં

સુધારો કરવા માટેના નિવેદનો અને ઉદ્ધેશ્યો તથા કારણો નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા છે:

"ઉદ્ધેશ્યો અને કારણોનું નિવેદન.–

નિષ્પક્ષ અને ઝડપી ન્યાય સુનિશ્ચિત કરવા અને ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીને મજબૂત કરવા માટે ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર, ૧૯૭૩ માં સુધારો કરવાની જરૂરિયાત ઘણા સમયથી અનુભવાઈ રહી છે. લૉ કમિશને તેના ૧૫૪મા અહેવાલમાં ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની વ્યાપક સમીક્ષા હાથ ધરી છે અને તેની ભલામણો ખૂબ જ યોગ્ય જણાઈ છે, ખાસ કરીને ધરપકડ, કસ્ટડી અને રિમાન્ડ, સમન્સ અને વોરંટ–કેસની પ્રક્રિયા, ગુનાઓનું સમાધાન, વિક્ટિમોલોજી, મહિલાઓના સંબંધમાં વિશેષ રક્ષણ અને અસ્થિર મગજના વ્યક્તિઓની તપાસ અને ન્યાયિક કાર્યવાહી સંબંધિત જોગવાઈઓ. ઉપરાંત, ધરપકડ સંબંધિત લૉ કમિશનના ૧૭૭મા અહેવાલ મુજબ, નાગરિકોની સ્વતંત્રતા અને શાંતિ તેમજ કાયદો અને વ્યવસ્થા જાળવવામાં સમાજના હિત વચ્ચે સંતુલન જાળવવા માટે કાયદામાં સુધારો કરવો જરૂરી જણાયો છે.

૨. પ્રભાવશાળી, સમૃદ્ધ અને શક્તિશાળી આરોપી પક્ષો દ્વારા સાક્ષીઓને પ્રતિકૂળ થવા માટે પ્રેરિત કરવાની અથવા ધમકી આપવાની વધતી જતી વૃત્તિને રોકવા માટેના પગલાં સામેલ કરવાની જરૂરિયાત પણ અનુભવાઈ

છે. અત્યારે, ગુનામાં પીડિતો સૌથી વધુ પીડાય છે અને કોર્ટની કાર્યવાહીમાં તેમની બહુ ભૂમિકા નથી હોતી. તેમને અમુક અધિકારો અને વળતર આપવાની જરૂર છે, જેથી ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીમાં કોઈ વિકૃતિ ન આવે. તપાસ, પૂછપરછ અને ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં ટેક્નોલોજીના ઉપયોગથી વિલંબ ઘટાડવા, વિશ્વસનીય પુરાવા એકત્રિત કરવામાં મદદ કરવા, પરિવહન દરમિયાન રિમાન્ડ કેદીઓના ભાગી જવાના જોખમને ઘટાડવા અને અન્ય ફરજો માટે પોલીસ કર્મચારીઓના ઉપયોગને પણ સુવિધાજનક બનાવવાની અપેક્ષા છે. મહિલાઓને, ખાસ કરીને જાતીય ગુનાઓનો ભોગ બનેલી મહિલાઓને રાહત પૂરી પાડવાની અને પોતાનો બચાવ કરવા સક્ષમ ન હોય તેવા અસ્થિર મગજના વ્યક્તિઓને નિષ્પક્ષ ન્યાયિક કાર્યવાહી પૂરી પાડવાની તાત્કાલિક જરૂર છે.

૯૩. ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર (એમેન્ડમેન્ટ) બિલ, ૨૦૦૬ ઉપરોક્ત ઉદ્દેશ્યો સિદ્ધ કરવા માંગે છે."

૧૪. એ જણાવવું સુસંગત છે કે ૨૦૦૯ ના સુધારા પહેલાં, જેમાંથી સદર કોડ પસાર થયો, પીડિતને નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાનો કોઈ અધિકાર ન હતો અને અપીલ દાખલ કરવાનો અધિકાર ફક્ત રાજ્ય, ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ અને ફરિયાદ કેસના ફરિયાદીને જ પૂરો પાડવામાં આવ્યો હતો. સદર કોડની કલમ ૩૭૨, જે નકારાત્મક સૂચિતાર્થમાં લખાયેલી છે, સદર કોડ દ્વારા અથવા અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલ

જોગવાઈ સિવાય ક્રિમિનલ કોર્ટના કોઈપણ ચુકાદા અથવા હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે. સદર કોર્ડે નિર્દોષ છૂટવા સામે પીડિતને અપીલનો કોઈ અધિકાર પૂરો પાડ્યો ન હતો.

૧૫. સદર કોડની કલમ ૩૭૨ ના માત્ર અવલોકન અને સાદા વાંચન પરથી એવું જણાશે કે નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ કરવાનો અધિકાર, તેની જોગવાઈ હેઠળ, માત્ર "પીડિત" ને પૂરો પાડવામાં આવ્યો છે અને માત્ર ફરિયાદી કે બાતમીદારને નહીં. વર્ષ ૨૦૦૯ માં કલમ ૩૭૨ માં સુધારા દ્વારા પ્રથમ વખત "પીડિત" શબ્દનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો છે. જોકે, કેટલીક કોર્ટોએ કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ દાખલ કરવાના ફરિયાદીના અધિકાર અંગે, ભલે તે પીડિત હોય તો પણ, અનામત વ્યક્ત કરી છે. "પીડિત" શબ્દને કલમ ૨(ડબ્લ્યુએ) હેઠળ નીચે મુજબ વ્યાખ્યાયિત કરવામાં આવ્યો છે:

> "૨(ડબ્લ્યુએ)– "પીડિત" એટલે એવી વ્યક્તિ કે જેને એવા કૃત્ય અથવા ચૂકને કારણે કોઈ નુકસાન કે ઈજા થઈ હોય કે જેના માટે આરોપી વ્યક્તિ સામે તહોમતનામું ઘડવામાં આવ્યું હોય અને "પીડિત" શબ્દપ્રયોગમાં તેના વાલી અથવા કાનૂની વારસદારનો સમાવેશ થાય છે."

૧૬. તેથી, સદર જોગવાઈ માત્ર અપીલ કરવાનો અધિકાર જ નથી આપતી પરંતુ તે ફોરમ પણ નક્કી કરે છે જેની સમક્ષ આવી અપીલ રજૂ કરવાની છે, એટલે કે, એવી કોર્ટ કે જેમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલ દોષિત ઠરાવવાના હુકમ સામે

અપીલ સામાન્ય રીતે રહેશે. હાલના કેસના તથ્યાત્મક માળખામાં, આવી કોર્ટ સેશન્સ કોર્ટ હશે અને હાઇકોર્ટ નહીં.

૧૭. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ નીચે મુજબ વંચાય છે:

"૩૭૮. નિર્દોષ છૂટવાના કિસ્સામાં અપીલ

(૧) પેટા-કલમ (૨) માં અન્યથા પૂરી પાડવામાં આવેલ જોગવાઈ સિવાય, અને પેટા-કલમો (૩) અને (૫) ની જોગવાઈઓને આધીન,-

(એ) ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ, કોઈપણ કેસમાં, કોગ્નિઝેબલ અને બિન-જામીનપાત્ર ગુનાના સંબંધમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને કોર્ટ ઓફ સેશનમાં અપીલ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે;

(બી) રાજ્ય સરકાર, કોઈપણ કેસમાં, પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને હાઇકોર્ટ સિવાયની કોઈપણ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના મૂળ અથવા અપીલીય હુકમ સામે હાઇકોર્ટમાં અપીલ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે, જે ખંડ (એ) હેઠળનો હુકમ અથવા રિવિઝનમાં કોર્ટ ઓફ સેશન દ્વારા પસાર કરાયેલો નિર્દોષ છૂટવાનો હુકમ ન હોય.

(૨) જો આવો નિર્દોષ છૂટવાનો હુકમ એવા કોઈ કેસમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હોય જેમાં ગુનાની તપાસ ધ દિલ્હી સ્પેશિયલ પોલીસ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ એક્ટ, ૧૯૪૬ હેઠળ રચાયેલી દિલ્હી સ્પેશિયલ પોલીસ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ દ્વારા, અથવા આ કોડ સિવાયના કોઈપણ સેન્ટ્રલ એક્ટ હેઠળ ગુનાની તપાસ કરવાની સત્તા ધરાવતી અન્ય કોઈપણ એજન્સી દ્વારા કરવામાં આવી હોય, તો [કેન્દ્ર સરકાર, પેટા–કલમ (૩) ની જોગવાઈઓને આધીન, પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને નીચે મુજબ અપીલ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ પણ આપી શકે છે–

(એ) કોગ્નિઝેબલ અને બિન–જામીનપાત્ર ગુનાના સંબંધમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે, કોર્ટ ઓફ સેશનમાં;

(બી) ખંડ (એ) હેઠળનો હુકમ ન હોય અથવા રિવિઝનમાં કોર્ટ ઓફ સેશન દ્વારા પસાર કરાયેલો નિર્દોષ છૂટવાનો હુકમ ન હોય તેવા હાઇકોર્ટ સિવાયની કોઈપણ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના મૂળ અથવા અપીલીય હુકમ સામે હાઇકોર્ટમાં

(૩) પેટા–કલમ (૧) અથવા પેટા–કલમ (૨) હેઠળ હાઇકોર્ટમાં કોઈ અપીલને હાઇકોર્ટની પરવાનગી વિના ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં.

(૪) જો ફરિયાદ પર દાખલ કરવામાં આવેલા કોઈપણ કેસમાં આવો નિર્દોષ છૂટવાનો હુકમ પસાર કરવામાં આવે છે અને હાઇકોર્ટ, આ સંબંધમાં ફરિયાદી દ્વારા કરવામાં આવેલી અરજી પર, નિર્દોષ છૂટવાના

હુકમ સામે અપીલ કરવાની વિશેષ પરવાનગી આપે છે, તો ફરિયાદી હાઇકોર્ટમાં આવી અપીલ રજૂ કરી શકે છે.

(૫) નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ કરવા માટેની વિશેષ પરવાનગી માટે પેટા–કલમ (૪) હેઠળની કોઈપણ અરજી હાઇકોર્ટ દ્વારા છ મહિનાની સમાપ્તિ પછી ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં, જ્યાં ફરિયાદી જાહેર સેવક હોય, અને અન્ય દરેક કિસ્સામાં સાઠ દિવસ, જે તે નિર્દોષ છૂટવાના હુકમની તારીખથી ગણવામાં આવશે.

(૬) જો, કોઈપણ કિસ્સામાં, નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ કરવા માટે વિશેષ પરવાનગી આપવા માટેની પેટા–કલમ (૪) હેઠળની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે છે, તો તે નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામેની કોઈ અપીલ પેટા–કલમ (૧) હેઠળ અથવા પેટા–કલમ (૨) હેઠળ રહેશે નહીં."

૧૮. તે નોંધવા યોગ્ય છે કે સદર કોડની કલમ ૩૭૮, વર્ષ ૨૦૦૯ માં સુધારા પહેલાં, તેમાં દર્શાવેલ શરતોને આધીન, નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ રજૂ કરવાનો અધિકાર માત્ર ત્રણ શ્રેણીની વ્યક્તિઓને આપતી હતી, એટલે કે, (i) ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ, (ii) રાજ્ય, અને (iii) ફરિયાદી. વર્ષ ૨૦૦૯ પહેલાં, નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે બાતમીદાર અથવા પીડિતને અપીલનો કોઈ અધિકાર આપવામાં આવ્યો ન હતો.

૧૯. સદર કોડની કલમ ૩૭૮ છ પેટા–કલમોમાં વિભાજિત છે. સદર કોડની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૧) વધુ બે ભાગોમાં વિભાજિત છે, એટલે કે, કલમ ૩૭૮(૧)(એ) અને કલમ ૩૭૮(૧)(બી). સદર કોડની કલમ ૩૭૮(૧)(એ) ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટને કોગ્નિઝેબલ અને બિન–જામીનપાત્ર ગુનામાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલ નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને કોર્ટ ઓફ સેશન્સમાં અપીલ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપવાની સત્તા આપે છે. સદર કોડની કલમ ૩૭૮(૧)(બી) રાજ્ય સરકારને પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને હાઈકોર્ટ સમક્ષ (i) હાઈકોર્ટ સિવાયની મૂળ અથવા અપીલીય કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપવાની સત્તા આપે છે, શરત એ છે કે તે કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૧) ના ખંડ (એ) હેઠળ પસાર કરાયેલો હુકમ ન હોય.

૨૦. આમ, ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ માત્ર મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરવાનો પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને નિર્દેશ આપી શકે છે; જ્યારે રાજ્ય સરકાર, કલમ ૩૭૮ ના ખંડ ૧(બી) હેઠળ, હાઈકોર્ટ સિવાયની કોઈપણ કોર્ટના નિર્દોષ છૂટવાના મૂળ તેમજ અપીલીય હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે જે કોગ્નિઝેબલ અને બિન–જામીનપાત્ર ગુનાના સંબંધમાં કોર્ટ ઓફ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલો નિર્દોષ છૂટવાનો હુકમ ન હોય.

૨૧. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, રાજ્ય કોગ્નિઝેબલ અને બિન–જામીનપાત્ર

ગુનાઓ સંબંધિત કોઈપણ કેસમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાનો નિર્દેશ આપી શકે છે. કલમ ૩૭૮(૧)(બી) દ્વારા મૂકવામાં આવેલા ચોક્કસ પ્રતિબંધને ધ્યાનમાં રાખીને, મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાના રાજ્યના અધિકાર પરનો રોક, કોગ્નિઝેબલ અને બિન-જામીનપાત્ર ગુનાઓ પૂરતો મર્યાદિત છે. તે તાર્કિક નિષ્કર્ષ અનુસરે છે કે રાજ્યને નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલનો અધિકાર હશે, ભલે નિર્દોષ છૂટવાનો હુકમ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો હોય, જોકે નિર્દોષ છૂટકારો નોન-કોગ્નિઝેબલ અને જામીનપાત્ર ગુનાના સંબંધમાં હોય.

૨૨. કલમ ૩૭૮ ની પેટા-કલમ (૩) અપીલ દાખલ કરવાના રાજ્યના અધિકાર પર પ્રતિબંધ મૂકે છે જ્યાં સુધી કલમ ૩૭૮ જણાવે છે કે રાજ્ય વતી, નિર્દોષ છૂટવા સામેની કોઈ અપીલ હાઈકોર્ટ દ્વારા, કાં તો પેટા-કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) હેઠળ, કોર્ટની પરવાનગી વિના ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, જો પરવાનગી નામંજૂર કરવામાં આવે છે, તો રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિર્દોષ છૂટવા સામેની અપીલ ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં.

૨૩. સદર કોડની કલમ ૩૭૮(૪) ફરિયાદીને આરોપીના નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ દાખલ કરવાનો અધિકાર આપે છે જો કે હાઈકોર્ટ આવી અપીલ માટે "વિશેષ પરવાનગી" આપે. તે સ્પષ્ટ છે કે નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ દાખલ કરવાના ફરિયાદીના અધિકારના સંબંધમાં નિર્ધારિત શરત, નિર્દોષ છૂટવા સામે

અપીલ દાખલ કરવાના રાજ્ય સરકારના અધિકાર પર લાદવામાં આવેલી મર્યાદાઓ કરતાં વધુ કડક છે. જ્યારે રાજ્યએ નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ દાખલ કરવા માટે પરવાનગી માંગવી જરૂરી છે, ત્યારે ફરિયાદીએ સદર કોડની કલમ ૩૭૮(૪) હેઠળ નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ જાળવી રાખવા માટે સ્પેશિયલ લીવ ટુ અપીલ મંજૂર કરવાની માંગ કરવી પડે છે.

૨૪. સદર કોડની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૫) અપીલ દાખલ કરવા માટેની સમય મર્યાદા નક્કી કરે છે, જે ખાનગી ફરિયાદી માટે સાઠ દિવસ છે, પરંતુ જાહેર સેવક માટે છ મહિના છે. કલમ ૩૭૮(૬) જણાવે છે કે જો હાઈકોર્ટ દ્વારા સ્પેશિયલ લીવ ટુ અપીલ મંજૂર કરવા માટેની અરજી નામંજૂર કરવામાં આવે તો ફરિયાદીને અપીલ દાખલ કરવાનો કોઈ અધિકાર રહેશે નહીં.

• **<u>દોષિત ઠરાવવા અને સજા સામે અપીલ: (સદર કોડની કલમો ૩૭૪ અને ૩૭૭).</u>**

૨૫. સદર કોડની કલમ ૩૭૪ દોષિત ઠરાવવા સામે અપીલનો અધિકાર આપે છે અને કલમ ૩૭૭ મેજિસ્ટ્રેટ અથવા સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલી સજાની અપૂરતા સામે અપીલ સાથે કામ કરે છે. હું, સૌપ્રથમ, કલમ ૩૭૪ સાથે કામ કરીશ, જે દોષિત ઠરાવવા સામે અપીલનો અધિકાર આપે છે. સરળ સંદર્ભ માટે સદર કોડની કલમ ૩૭૪ નીચે ટાંકવામાં આવી છે:

"૩૭૪. દોષિત ઠરાવવા પરથી અપીલ.–(૧) હાઈકોર્ટ દ્વારા તેના અસાધારણ મૂળ ફોજદારી અધિકારક્ષેત્રમાં યોજાયેલી ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં દોષિત ઠરેલ કોઈપણ વ્યક્તિ સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ કરી શકે છે.

(૨) સેશન્સ જજ અથવા એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા યોજાયેલી ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં અથવા અન્ય કોઈપણ કોર્ટ દ્વારા યોજાયેલી ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં દોષિત ઠરેલ કોઈપણ વ્યક્તિ કે જેમાં સાત વર્ષથી વધુની કેદની સજા (તેની સામે અથવા સમાન ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં દોષિત ઠરેલ અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિ સામે પસાર કરવામાં આવી હોય); હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરી શકે છે.

(૩) પેટા–કલમ (૨) માં અન્યથા પૂરી પાડવામાં આવેલ જોગવાઈ સિવાય, કોઈપણ વ્યક્તિ,–

(એ) મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ અથવા આસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજ અથવા ફર્સ્ટ કલાસ કે સેકન્ડ કલાસના મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા યોજાયેલી ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં દોષિત ઠરેલ હોય, અથવા

(બી) કલમ ૩૨૫ હેઠળ સજા કરવામાં આવી હોય, અથવા

(સી) જેના સંબંધમાં કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કલમ ૩૬૦ હેઠળ હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય અથવા સજા પસાર કરવામાં આવી હોય, તે કોર્ટ ઓફ સેશનમાં અપીલ કરી શકે છે.

૨૬. સદર કોડની કલમ ૩૭૪(૧) હાઈકોર્ટ દ્વારા અસાધારણ મૂળ ફોજદારી અધિકારક્ષેત્રમાં યોજાયેલી ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં, દોષિત વ્યક્તિના સુપ્રીમ કોર્ટમાં અપીલ કરવાના અધિકાર સાથે સંબંધિત છે. કલમ ૩૭૪(૨) સેશન્સ જજ અથવા એડિશનલ સેશન્સ જજ દ્વારા અથવા અન્ય કોઈપણ કોર્ટ દ્વારા યોજાયેલી ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં દોષિત વ્યક્તિને હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરવાનો અધિકાર આપે છે કે જેમાં કાં તો તેની સામે અથવા સમાન ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં દોષિત અન્ય કોઈપણ વ્યક્તિ સામે સાત વર્ષથી વધુની કેદ પસાર કરવામાં આવી હોય, જ્યારે કલમ ૩૭૪ ની પેટા–કલમ (૩) એ પૂરી પાડે છે કે મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ અથવા આસિસ્ટન્ટ સેશન્સ જજ અથવા ફર્સ્ટ ક્લાસ કે સેકન્ડ ક્લાસના મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા યોજાયેલી ન્યાયિક કાર્યવાહીમાં દોષિત ઠરેલી કોઈપણ વ્યક્તિ અથવા સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૨૫ હેઠળ સજા પામેલી અથવા જેના સંબંધમાં કોઈપણ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કલમ ૩૬૦ હેઠળ હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય અથવા સજા પસાર કરવામાં આવી હોય, તે કોર્ટ ઓફ સેશન્સમાં અપીલ કરી શકે છે.

૨૭. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૫ અમુક કેસોમાં અપીલ દાખલ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકે છે, જ્યારે આરોપી ગુનો કબૂલ કરે છે.

૨૮. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૬ નજીવા કેસોમાં અપીલ દાખલ કરવા પર રોક લગાવે છે. ઉદાહરણ તરીકે, જ્યાં કોર્ટ ઓફ સેશન્સ અથવા મેટ્રોપોલિટન

મેજિસ્ટ્રેટ ત્રણ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટેની કેદની અથવા ૨૦૦ રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેવા દંડની અથવા બંને, કેદ અથવા દંડની સજા પસાર કરે છે, ત્યાં સદર કોડ હેઠળ કોઈ અપીલ પૂરી પાડવામાં આવતી નથી. આવા કિસ્સાઓમાં, બાતમીદાર અથવા ફરિયાદી સદર કોડની કલમો ૩૯૭ અને ૪૦૧ હેઠળ માત્ર રિવિઝનલ સત્તાનો આશરો લઈ શકે છે. આ માત્ર ઉદાહરણના સ્વરૂપમાં છે. અન્ય દાખલાઓ, જેમાં નજીવા કેસોમાં કોઈ અપીલ પૂરી પાડવામાં આવતી નથી, તેનો ઉલ્લેખ કલમ ૩૭૬ માં જ કરવામાં આવ્યો છે, જે હું નીચે ટાંકું છું:

"૩૭૬. નજીવા કેસોમાં કોઈ અપીલ નહીં.– કલમ ૩૭૪ માં ગમે તે સમાવિષ્ટ હોવા છતાં, નીચેના પૈકીના કોઈપણ કિસ્સામાં દોષિત વ્યક્તિ દ્વારા કોઈ અપીલ રહેશે નહીં, એટલે કે:–

(એ) જ્યાં હાઈકોર્ટ માત્ર છ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટેની કેદની અથવા એક હજાર રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેવા દંડની, અથવા આવી કેદ અને દંડ બંનેની સજા પસાર કરે છે;

(બી) જ્યાં કોર્ટ ઓફ સેશન અથવા મેટ્રોપોલિટન મેજિસ્ટ્રેટ માત્ર ત્રણ મહિનાથી વધુ ન હોય તેવી મુદત માટેની કેદની અથવા બસો રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેવા દંડની, અથવા આવી કેદ અને દંડ બંનેની સજા પસાર કરે છે;

(સી) જ્યાં ફર્સ્ટ કલાસના મેજિસ્ટ્રેટ માત્ર એકસો રૂપિયાથી વધુ ન હોય

તેવા દંડની સજા પસાર કરે છે; અથવા

(ડી) જ્યાં, સમરી રીતે ચલાવવામાં આવેલ કેસમાં, કલમ ૨૬૦ હેઠળ કાર્ય કરવાની સત્તા ધરાવતા મેજિસ્ટ્રેટ માત્ર બસો રૂપિયાથી વધુ ન હોય તેવા દંડની સજા પસાર કરે છે; પરંતુ શરત એ છે કે જો તેની સાથે અન્ય કોઈ સજા જોડવામાં આવી હોય તો આવી કોઈપણ સજા સામે અપીલ લાવી શકાય છે, પરંતુ આવી સજા માત્ર એ કારણોસર અપીલપાત્ર રહેશે નહીં કે–

(i) દોષિત ઠરેલ વ્યક્તિને શાંતિ જાળવવા માટે જામીન પૂરા પાડવાનો હુકમ કરવામાં આવ્યો હોય; અથવા

(ii) દંડ ભરવામાં ચૂક થવા પર કેદ માટેનો નિર્દેશ સજામાં સામેલ કરવામાં આવ્યો હોય; અથવા

(iii) કેસમાં દંડની એકથી વધુ સજા પસાર કરવામાં આવી હોય, જો લાદવામાં આવેલ દંડની કુલ રકમ કેસના સંબંધમાં અગાઉ સ્પષ્ટ કરેલ રકમથી વધુ ન હોય".

૨૯. હું, હવે, કલમ ૩૭૨ પર આવી શકું છું કારણ કે કલમ ૩૭૨ ની તેની જોગવાઈ, જે પીડિતને આરોપીને નિર્દોષ છોડતા કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા કોઈપણ હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાનો અધિકાર આપે છે અને વધુમાં પૂરી

પાડે છે કે આવી અપીલ એવી કોર્ટમાં રહેશે કે જેમાં આવી કોર્ટના દોષિત ઠરાવવાના હુકમ સામે સામાન્ય રીતે અપીલ રહે છે.

• સજાની અપૂરતાના કારણોસર અપીલ: (સદર કોડની કલમ ૩૭૭)

૩૦. સદર કોડની કલમ ૩૭૭ હેઠળ રાજ્ય સરકાર, જો સજા મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવી હોય, તો સેશન્સ કોર્ટમાં અને જો સજા અન્ય કોઈપણ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવી હોય તો હાઇકોર્ટમાં સજાની અપૂરતાના કારણોસર સજા સામે અપીલ રજૂ કરવાનો પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને નિર્દેશ આપી શકે છે. હું આ જોગવાઈની વધુ વિગતોમાં જઈશ નહીં કારણ કે તે સજાની અપૂરતા સાથે સંબંધિત છે અને નિર્દોષ છૂટવાનો હુકમ પસાર કરવાના સંબંધમાં નથી.

૩૧. એ નોંધવું યોગ્ય છે કે વર્ષ ૨૦૦૯ માં કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ દાખલ કરતા પહેલાં સદર કોડની કલમ ૩૭૮ અથવા પ્રકરણ XXIX બંનેમાંથી કોઈએ બાતમીદાર અથવા "પીડિત" ને નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ દાખલ કરવાનો કોઈ અધિકાર આપ્યો ન હતો. બાતમીદાર સદર કોડની કલમ ૪૦૧ સાથે વંચાણે લેતા કલમો ૩૯૭ હેઠળ રિવિઝન દ્વારા હાઇકોર્ટમાં નિર્દોષ છૂટવાના હુકમને પડકારી શકતો હતો; પરંતુ આવો પડકાર કોઈપણ નોંધાયેલા અથવા પસાર કરાયેલા તારણ, સજા અથવા હુકમની શુદ્ધતા, કાયદેસરતા અથવા ઔચિત્યના મૂલ્યાંકન અને આવી નીચલી કોર્ટની કોઈપણ કાર્યવાહીની નિયમિતતા પૂરતો મર્યાદિત રહેશે.

૩૨. અત્રે એ જણાવવું સુસંગત રહેશે કે જોકે બાતમીદાર નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે, સદર કોડની કલમ ૪૦૧ સાથે વંચાણે લેતા કલમો ૩૯૭ હેઠળ, હાઇકોર્ટમાં જઈ શક્યો હોત, છતાં જો તે કેસનો બાતમીદાર ન હોત તો પીડિતને આવો અધિકાર ઉપલબ્ધ ન હતો. કલમ ૪૦૧ ની પેટા–કલમ (૩) નિર્દોષ છૂટવાના તારણને દોષિત ઠરાવવામાં પરિવર્તિત કરવા માટે હાઇકોર્ટને તેના રિવિઝનલ અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવા પર પ્રતિબંધિત કરે છે. વધુમાં, રિવિઝનલ કોર્ટ નિર્દોષ છૂટવાનો હુકમ પસાર કરતી વખતે કોર્ટ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભૂલને સુધારી શકે છે, પરંતુ તે, સામાન્ય રીતે, નિર્દોષ છૂટવાના તારણમાં દખલ કરી શકતી નથી સિવાય કે કાયદા અથવા પ્રક્રિયાની દેખીતી ભૂલ હોય અથવા સિવાય કે તારણ વિકૃત હોય અથવા સ્પષ્ટ ગેરકાયદેસરતાથી પીડાતું હોય અથવા ન્યાયની મોટી નિષ્ફળતાનું કારણ બન્યું હોય.

૩૩. ઉપર સંદર્ભિત સદર કોડની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં લેતા, મારે હવે સત્ય પાલ સિંઘ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટના નિર્ણયને જોવો જોઈએ. અપીલકર્તા સત્ય પાલ સિંઘે તેની પુત્રીના મૃત્યુના સંબંધમાં એફ.આઈ.આર. નોંધાવી. ટ્રાયલ કોર્ટે ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમો ૪૯૮એ અને ૩૦૪–બી અને ધ ડાઉરી પ્રોહિબિશન એક્ટ, ૧૯૮૧ ની કલમ ૪ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે અને વૈકલ્પિક રીતે, ધ ઈન્ડિયન પીનલ કોડની કલમ ૩૦૨ હેઠળ શિક્ષાપાત્ર ગુના માટે તેમની સામે ઘડવામાં આવેલા તહોમતનામામાંથી તમામ આરોપીઓને નિર્દોષ છોડતો ચુકાદો અને હુકમ પસાર કર્યો. ટ્રાયલ કોર્ટના

નિર્ણયથી વ્યથિત થઈને, અપીલકર્તા એટલે કે સત્ય પાલ સિંઘે સામાવાળા નં. ૨ થી ૬ એટલે કે મૂળ આરોપીઓના નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે હાઈકોર્ટનો આશરો લીધેલ. હાઈકોર્ટે તમામ આરોપી વ્યક્તિઓના નિર્દોષ છૂટવાના ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયને માન્ય રાખ્યો. હાઈકોર્ટના ચુકાદા અને હુકમને સત્ય પાલ સિંઘ દ્વારા સુપ્રીમ કોર્ટ સમક્ષ પડકારવામાં આવ્યો.

સુપ્રીમ કોર્ટે એ હકીકતની નોંધ લીધી કે હાઈકોર્ટે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૩) હેઠળ પૂરી પાડવામાં આવેલ અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ અપીલ દાખલ કરવાની પરવાનગી આપી શકાઈ હોત કે નહીં તે તપાસ્યા વિના ગુપ્ત હુકમ પસાર કરીને અપીલનો યાંત્રિક રીતે નિકાલ કર્યો હતો. તેમાં અપીલકર્તા તરફે ઉપસ્થિત રહેલા વિદ્વાન વકીલે રામ ફલ વિરુદ્ધ સ્ટેટ [(૨૦૧૫) ૨૨૧ ડીએલટી ૧] માં દિલ્હી હાઈકોર્ટના ફુલ બેંચના નિર્ણય પર આધાર રાખ્યો, જેમાં ફુલ બેંચે, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨(ડબ્લ્યુએ) સાથે વંચાણે લેતા કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈનું અર્થઘટન કર્યા પછી ઠરાવ્યું કે પીડિતના પિતાને સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરવાનો લોકસ સ્ટેન્ડાઈ હતો કારણ કે તેઓ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨(ડબ્લ્યુએ) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત "પીડિત" શબ્દની વ્યાખ્યામાં આવતા હતા.

કેસના ઉપરોક્ત તથ્યોમાં, સુપ્રીમ કોર્ટની વિચારણા માટે ઉદ્‌ભવતો કાયદાનો પ્રશ્ન એ હતો કે "શું તેમાંના અપીલકર્તાને, ગુજરનારના પિતા હોવાથી,

સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૩) હેઠળ જરૂરીયાત મુજબ હાઇકોર્ટની પરવાનગી મેળવ્યા વિના સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે હાઇકોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરવાનો વૈધાનિક અધિકાર હતો?"

સુપ્રીમ કોર્ટે નીચે મુજબ અવલોકન કરીને ઉપર નોંધેલ કાયદાના પ્રશ્નનો જવાબ આપ્યો:

"૮. અમે સી.આર.પી.સી. ની ઉપર જણાવેલી જોગવાઈઓ અને ઉપર મુજબ સંદર્ભિત દિલ્હી હાઇકોર્ટના ફુલ બેંચના નિર્ણયની કાળજીપૂર્વક તપાસ કરી છે જેના પર અપીલકર્તા માટેના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા મજબૂત આધાર રાખવામાં આવ્યો છે. એમાં કોઈ શંકા નથી કે અપીલકર્તા, ગુજરનારના પિતા હોવાથી, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરવાનો લોકસ સ્ટેન્ડાઈ ધરાવે છે કારણ કે તે સેશન્સ કેસ નં. ૨૯૩/૨૦૧૦ માં સામાવાળા નં. ૨ થી ૬ ની તરફેણમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના ચુકાદા અને હુકમની શુદ્ધતા પર સવાલ ઉઠાવવા માટે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨(ડબ્લ્યુએ) હેઠળ વ્યાખ્યાચિત પીડિતની વ્યાખ્યામાં આવે છે.

૯. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈમાં ૨૦૦૯ ના અધિનિયમ નં. ૫ દ્વારા સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. સદર જોગવાઈ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨(ડબ્લ્યુએ) હેઠળ વ્યાખ્યાચિત કર્યા મુજબ પીડિતને, ટ્રાયલ

કોર્ટ દ્વારા આરોપીને નિર્દોષ છોડતા અથવા તેને/તેણીને ઓછા ગુના માટે દોષિત ઠેરવતા અથવા અપૂરતું વળતર લાદતા પસાર કરાયેલા હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવાનો વૈધાનિક અધિકાર પ્રદાન કરે છે. આ સંદર્ભમાં, ઉપર મુજબ સંદર્ભિત કેસમાં દિલ્હી હાઈકોર્ટની ફુલ બેંચે ૩૧.૧૨.૨૦૦૯ થી અમલમાં આવતા ૨૦૦૯ ના અધિનિયમ નં. ૫ દ્વારા સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ માં જોગવાઈ દાખલ કરવાના કાયદાકીય ઈતિહાસ સાથે વિગતવાર કામ કર્યું છે. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની સંબંધિત જોગવાઈ આ મુજબ વંચાય છે:

> "૩૭૨. અન્યથા જોગવાઈ સિવાય કોઈ અપીલ રહેશે નહીં – આ કોડ દ્વારા અથવા અમલમાં હોય તેવા અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી જોગવાઈ સિવાય કોઈ ક્રિમિનલ કોર્ટના કોઈપણ ચુકાદા અથવા હુકમ સામે કોઈ અપીલ રહેશે નહીં:
>
> પરંતુ શરત એ છે કે પીડિતને આરોપીને નિર્દોષ છોડવા અથવા ઓછા ગુના માટે દોષિત ઠેરવવા અથવા અપૂરતું વળતર લાદવા અંગે કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા કોઈપણ હુકમ સામે અપીલ કરવાનો અધિકાર રહેશે, અને આવી અપીલ એવી કોર્ટમાં રહેશે કે જેમાં આવી કોર્ટના દોષિત ઠરાવવાના હુકમ સામે સામાન્ય રીતે અપીલ રહે છે."

સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈમાં સદર સુધારો ૧૫૪મા લૉ

કમિશન રિપોર્ટ દ્વારા પ્રેરિત હતો. સદર લૉ કમિશન રિપોર્ટે સી.આર.પી.સી. ની વ્યાપક સમીક્ષા હાથ ધરી છે અને ખાસ કરીને ધરપકડ, કસ્ટડી અને રિમાન્ડ સંબંધિત જોગવાઈઓ, સમન્સ અને વોરંટ કેસોમાં અનુસરવાની પ્રક્રિયા, ગુનાઓનું સમાધાન અને મહિલાઓના સંબંધમાં વિશેષ રક્ષણ અને અસ્થિર મગજના વ્યક્તિઓની પૂછપરછ અને ન્યાયિક કાર્યવાહીના સંબંધમાં સી.આર.પી.સી. માં સુધારો કરવામાં તેની ભલામણો ખૂબ જ યોગ્ય જણાઈ છે. વધુમાં, લૉ કમિશને તેના અહેવાલમાં આ બાબતના સુસંગત પાસાની નોંધ લીધી છે, એટલે કે પીડિતો ગુનામાં સૌથી વધુ પીડાય છે અને કોર્ટની કાર્યવાહીમાં તેમની બહુ ભૂમિકા નથી. તેમને અમુક અધિકારો અને વળતર આપવાની જરૂર છે જેથી ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીમાં કોઈ વિકૃતિ ન આવે. લૉ કમિશનના સદર અહેવાલમાં ક્રિમિનોલોજિસ્ટ, પેનોલોજિસ્ટ અને ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીના સુધારકોના મંતવ્યોની પણ લંબાણપૂર્વક નોંધ લેવામાં આવી છે અને વિક્ટિમોલોજી, વિક્ટિમાઈઝેશનના નિયંત્રણ અને ગુનાઓના પીડિતોના રક્ષણ અને તેમની તરફેણમાં આપવામાં આવતા વળતરના મુદ્દાઓ પર ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવામાં આવ્યું છે. તેથી, સંસદે, લૉ કમિશનના ઉપરોક્ત અહેવાલના આધારે, જે અભિગમમાં પીડિત લક્ષી છે, સી.આર.પી.સી. ની અમુક જોગવાઈઓમાં સુધારો કર્યો છે અને તે સુધારામાં નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ, અથવા આરોપીને ઓછા ગુના માટે દોષિત ઠેરવતા હુકમ સામે અથવા અપૂરતું વળતર લાદતા હુકમ સામે

હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરવા માટે પીડિતને વૈધાનિક અધિકાર પ્રદાન કરવા માટે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ ઉમેરવામાં આવી હતી.

૧૦. દિલ્હી હાઈકોર્ટની ફુલ બેંચે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨(ડબ્લ્યુએ) અને કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળની સંબંધિત જોગવાઈઓની તેમના કાયદાકીય ઈતિહાસના પ્રકાશમાં તપાસ કર્યા પછી એમ ઠરાવ્યું છે કે કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈના આધારે પીડિત અથવા પીડિતના સંબંધીઓને પ્રદાન કરવામાં આવેલ અપીલ દાખલ કરવાનો અધિકાર એક સ્વતંત્ર વૈધાનિક અધિકાર છે. તેથી, તેણે ઠરાવ્યું છે કે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ અપીલ દાખલ કરવા માટે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ જરૂરીયાત મુજબ હાઈકોર્ટની પરવાનગી માંગવાની સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨(ડબ્લ્યુએ) હેઠળની વ્યાખ્યા મુજબ પીડિતને કોઈ જરૂર નથી. હાઈકોર્ટનો સદર મત કાયદેસર રીતે યોગ્ય નથી કારણ કે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની મૂળભૂત જોગવાઈ સ્પષ્ટપણે પૂરી પાડે છે કે સી.આર.પી.સી. દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી જોગવાઈ સિવાય કોઈ ક્રિમિનલ કોર્ટના કોઈપણ ચુકાદા અને હુકમ સામે કોઈ અપીલ રહેશે નહીં. વધુમાં, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા-કલમ (૩) પૂરી પાડે છે કે નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે હાઈકોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરવા માટે તેની પરવાનગી મેળવવી જરૂરી છે.

૧૧. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈની શું અસર છે તે શોધવા માટે આપણે કાયદાના અર્થઘટનના નિયમોનો સંદર્ભ લેવો પડશે.

૧૨. તે સુસ્થાપિત છે કે કાયદાની જોગવાઈનું અર્થઘટન કાયદો બનાવતી જોગવાઈના વિષયવસ્તુ પૂરતું મર્યાદિત હોવું જોઈએ. દ્વારકા પ્રસાદ વિરુદ્ધ દ્વારકા દાસ સરાફ (૧૯૭૬) ૧ એસ.સી.સી. ૧૨૮ : (એ.આઇ.આર. ૧૯૭૫ એસ.સી. ૧૭૫૮) માં ચાર જજની બેંચ દ્વારા આપવામાં આવેલા આ કોર્ટના નિર્ણય પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે, જેનો સંબંધિત ફકરો ૧૮ આ મુજબ વંચાય છે:

> "૧૮. ... જોગવાઈ કાયદો બનાવતા ખંડના વિષયવસ્તુ પૂરતી મર્યાદિત હોવી જોઈએ. અર્થઘટનનો તે એક સ્થાપિત નિયમ છે કે જોગવાઈ પ્રાથમિક દૃષ્ટિએ મુખ્ય બાબતના સંબંધમાં વંચાવી અને ધ્યાનમાં લેવાવી જોઈએ કે જેની તે એક જોગવાઈ છે. તે કોઈ અલગ અથવા સ્વતંત્ર કાયદો નથી. "શબ્દો તે મુખ્ય કાયદો બનાવતા શબ્દો પર આધારિત છે જેની સાથે તેઓ જોગવાઈ તરીકે જોડાયેલા છે. તેમને તેમના સંદર્ભથી અલગ કરીને વાંચી શકાય નહીં" (થોમ્પસન વિરુદ્ધ ડિબડીન, ૧૯૧૨ એસી ૫૩૩). જો અર્થઘટનનો નિયમ એ છે કે પ્રાથમિક દૃષ્ટિએ જોગવાઈ તેના અમલ પૂરતી કાયદો બનાવતા ખંડના વિષયવસ્તુ સુધી મર્યાદિત હોવી જોઈએ, તો અમે લીધેલું વલણ યોગ્ય છે. જોગવાઈ દ્વારા ફુલાવીને કાયદો બનાવતા ખંડનું વિસ્તરણ કરવું,

તે અર્થઘટનના તે મૂળભૂત નિયમ વિરુદ્ધ પાપ છે કે જોગવાઈ તે મુખ્ય બાબતના સંબંધમાં ધ્યાનમાં લેવાવી જોઈએ જેની તે જોગવાઈ તરીકે ઊભી છે. જોગવાઈ સામાન્ય રીતે માત્ર એક જોગવાઈ જ હોય છે, જોકે સુવર્ણ નિયમ એ છે કે જોગવાઈ સહિત સમગ્ર કલમ એવી રીતે વાંચવી કે તેઓ પરસ્પર એકબીજા પર પ્રકાશ પાડે અને સુમેળભર્યા અર્થઘટનમાં પરિણમે." (આ કોર્ટ દ્વારા ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૩. વધુમાં, એસ. સુંદરમ પિલ્લઈ વિરુદ્ધ વી. આર. પટ્ટાભિરામન (૧૯૮૫) ૧ એસ.સી.સી. ૫૯૧ : (એ.આઇ.આર. ૧૯૮૫ એસ.સી. ૫૮૨) ના કેસમાં ૨:૧ ની બહુમતીથી આ કોર્ટની ત્રણ જજની બેંચે કલમની મૂળભૂત જોગવાઈની જોગવાઈના વ્યાપ અને તેના અર્થઘટનના નિયમોની વિસ્તૃત રીતે તપાસ કરી છે. સંબંધિત ફકરાઓ નીચે મુજબ પુનઃઉત્પાદિત કરવામાં આવ્યા છે:

"૩૦. સારથિએ ઇન્ટરપ્રિટેશન ઓફ સ્ટેચ્યુટ્સમાં પૃષ્ઠો ૨૯૪-૨૯૫ પર જોગવાઈના સંબંધમાં નીચેના સિદ્ધાંતો એકત્રિત કર્યા છે:

(એ) જ્યારે કોઈ કલમની જોગવાઈ જુએ છે ત્યારે સ્વાભાવિક ધારણા એ છે કે, જોગવાઈ સિવાય, કલમના કાયદો બનાવતા ભાગમાં જોગવાઈના વિષયવસ્તુનો સમાવેશ થયો હોત.

(બી) જોગવાઈનું અર્થઘટન તે ખંડના અગાઉના ભાગોના સંદર્ભમાં થવું જોઈએ જેની સાથે તે જોડાયેલ છે.

(સી) જ્યાં જોગવાઈ કલમથી સીધી રીતે વિપરીત હોય, ત્યાં જોગવાઈ ઊભી રહેશે અને કલમને રદબાતલ ગણવામાં આવશે કારણ કે જોગવાઈ નિર્માતાઓનો પાછળનો ઈરાદો દર્શાવે છે.

(ડી) જ્યાં કલમ શંકાસ્પદ હોય, ત્યાં જોગવાઈનો તેના અર્થઘટન માટે માર્ગદર્શક તરીકે ઉપયોગ થઈ શકે છે: પરંતુ જ્યારે તે સ્પષ્ટ હોય, ત્યારે જોગવાઈ કલમમાં જેનો કોઈ પત્તો ન હોય તેવા શબ્દોના અસ્તિત્વને સૂચિત કરી શકે નહીં.

(ઈ) જોગવાઈ મુખ્ય કલમને આધીન છે.

(એફ) અનિવાર્ય કારણો સિવાય જોગવાઈ કાયદાનું વિસ્તરણ કરતી નથી.

(જી) કેટલીકવાર વધારે પડતી સાવચેતીના માર્ગ તરીકે બિનજરૂરી જોગવાઈ દાખલ કરવામાં આવે છે.

(એચ) જોગવાઈ પર મૂકવામાં આવેલ અર્થઘટન કે જે તેને કલમની શરતો સાથે સામાન્ય સુમેળમાં લાવે છે તે પ્રવર્તવું જોઈએ.

(આઈ) જ્યારે જોગવાઈ કાયદો બનાવતા ભાગથી વિપરીત હોય, ત્યારે જોગવાઈ અગાઉના કાયદાના પૂરક તરીકે વાંચવા માટે નિર્દેશિત પછીના અધિનિયમની નિરપેક્ષ શરતો પર પ્રવર્તશે નહીં.

(જે) જોગવાઈમાં કેટલીકવાર મૂળભૂત જોગવાઈ હોઈ શકે છે. xxx xxx xxx

૩૨. ઈશ્વરલાલ ઠાકોરલાલ અલમૌલા વિરુદ્ધ મોતીભાઈ નાગજીભાઈ

(એ.આઈ.આર. ૧૯૬૬ એસ.સી. ૪૫૯) માં એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જોગવાઈનો મુખ્ય ઉદ્દેશ્ય માત્ર મુખ્ય કાયદાને લાયક ઠેરવવાનો છે. મદ્રાસ એન્ડ સધર્ન મરાઠા રેલવે કો. લિમિટેડ વિરુદ્ધ બેઝવાડા મ્યુનિસિપાલિટી (એ.આઈ.આર. ૧૯૪૪ પીસી ૭૧) માં લોર્ડ મેકમિલને આ પ્રમાણે અવલોકન કર્યું:

"જોગવાઈનું યોગ્ય કાર્ય એવા કેસને બાકાત રાખવાનું અને તેની સાથે કામ કરવાનું છે કે જે અન્યથા મુખ્ય કાયદાની સામાન્ય ભાષામાં આવતો હોય, અને તેની અસર તે કેસ પૂરતી મર્યાદિત છે."

૩૩. આ કોર્ટ દ્વારા ઉપરોક્ત કેસને સીઆઈટી વિરુદ્ધ ઈન્ડો મર્કેન્ટાઈલ બેંક લિમિટેડ (એ.આઈ.આર. ૧૯૫૯ એસ.સી. ૭૧૩) માં મંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો જ્યાં કપૂર, જે. એ ઠરાવ્યું હતું કે જોગવાઈનું યોગ્ય કાર્ય માત્ર અપવાદ પૂરો પાડીને મુખ્ય કાયદાની સામાન્યતાને લાયક ઠેરવવાનું અને મુખ્ય કાયદામાંથી એવો ભાગ બહાર કાઢવાનું હતું કે જે, જોગવાઈ ન હોત તો, મુખ્ય કાયદામાં આવતો હોત. શાહ ભોજરાજ કુંવરજી ઓઈલ મિલ્સ એન્ડ જીનીંગ ફેક્ટરી વિરુદ્ધ સુભાષ ચંદ્ર યોગરાજ સિંહા (એ.આઈ.આર. ૧૯૬૧ એસ.સી. ૧૫૯૬) માં હિદાયતુલ્લા, જે., જેઓ ત્યારે હતા, તેમણે ખૂબ જ યોગ્ય અને સંક્ષિપ્ત રીતે જોગવાઈના માપદંડો નીચે મુજબ દર્શાવ્યા હતા:

" ૯....સામાન્ય નિયમ તરીકે, કાયદામાં જે છે તેને લાયક ઠેરવવા અથવા તેનો અપવાદ ઊભો કરવા માટે કાયદામાં જોગવાઈ ઉમેરવામાં આવે છે, અને સામાન્ય રીતે, જોગવાઈનું અર્થઘટન સામાન્ય નિયમ દર્શાવતા તરીકે કરવામાં આવતું નથી. "

xxx xxx xxx

૩૬. જોગવાઈનું અર્થઘટન કરતી વખતે એ કાળજી લેવી જોઈએ કે તેનો ઉપયોગ સામાન્ય કાયદામાંથી વિશેષ કેસોને દૂર કરવા અને તેમના માટે અલગથી જોગવાઈ કરવા માટે થાય.

૩૭. ટૂંકમાં, સામાન્ય રીતે કહીએ તો, જોગવાઈનો ઉદ્દેશ્ય કાયદાકીય જોગવાઈને મર્યાદિત કરવાનો છે જેથી કરીને એવી કોઈ બાબતને બાકાત રાખી શકાય જે અન્યથા તેમાં હોત અથવા અમુક અંશે કાયદો બનાવતા ખંડમાં ફેરફાર કરી શકાય. કેટલીકવાર જોગવાઈ મુખ્ય જોગવાઈમાં જડાયેલી હોઈ શકે છે અને તેનો અભિન્ન ભાગ બની જાય છે જેથી તે પોતે જ મૂળભૂત જોગવાઈ સમાન બની જાય છે." (ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે)

૧૪. આમ, ઉપર મુજબ સંદર્ભિત કેસોમાં આ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત કાનૂની સ્થિતિના વાંચન પરથી, તે સંપૂર્ણપણે સ્પષ્ટ છે કે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ તેના મુખ્ય કાયદા એટલે કે, કલમ ૩૭૨ પોતે અને સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા-કલમ

(૩) ની સાથે વાંચવી જોઈએ અન્યથા સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની મૂળભૂત જોગવાઈ નિરર્થક બની જશે, કારણ કે તે સ્પષ્ટપણે જણાવે છે કે સી.આર.પી.સી. દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી જોગવાઈ સિવાય ક્રિમિનલ કોર્ટના કોઈપણ ચુકાદા અથવા હુકમ સામે કોઈ અપીલ રહેશે નહીં."

૧૫. આમ, કાનૂની મુદ્દા પર નિષ્કર્ષ લાવવા માટે:

"શું અત્રેના અપીલકર્તાને, ગુજરનારના પિતા હોવાથી, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ જરૂરીયાત મુજબ હાઇકોર્ટની પરવાનગી મેળવ્યા વિના સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે હાઇકોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરવાનો વૈધાનિક અધિકાર છે?"

આ કોર્ટનો એવો મત છે કે હાઇકોર્ટમાં અપીલ દાખલ કરીને નિર્દોષ છૂટવાના ચુકાદા અને હુકમની શુદ્ધતા પર સવાલ ઉઠાવવાનો અધિકાર સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨(ડબ્લ્યુએ) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ કાનૂની વારસદાર અને અન્ય સહિત પીડિતને, કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવ્યો છે, પરંતુ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા-કલમ (૩) હેઠળ જરૂરીયાત મુજબ હાઇકોર્ટની પરવાનગી મેળવ્યા પછી જ. એમ.પી. ની હાઇકોર્ટ વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ પસાર કરતી વખતે બાબતના આ મહત્વપૂર્ણ કાનૂની પાસા સાથે કામ કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે.

૧૬. પુરાવાઓનું પુનઃમૂલ્યાંકન કરવામાં હાઇકોર્ટ તરફથી નિષ્ફળતા અંગે અપીલકર્તા વતી વિંદ્વાન વકીલના અન્ય એક વા ધા તરફ ધ્યાન દોરતાં, હાઈકોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા વાદગ્રસ્ત ચુકાદા અને હુકમના અવલોકન પરથી એ સ્પષ્ટ છે કે તેણે કાનૂની વાંધાઓ અને રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓ તરફ ધ્યાન આપ્યા વિના, ખૂબ જ સરસરી અને કેઝ્યુઅલ રીતે અપીલ સાથે કામ કર્યું છે. હાઈકોર્ટે ખૂબ જ યાંત્રિક રીતે જણાવ્યું છે કે રેકોર્ડ પરના પુરાવાઓના અવલોકન પછી તેને ટ્રાયલ કોર્ટના નિર્ણયમાં દખલ કરવાનું કોઈ કારણ જણાતું નથી કારણ કે ફરિયાદપક્ષ આરોપી સામે મૂકવામાં આવેલા તહોમતનામાને વાજબી શંકાની બહાર સાબિત કરવામાં નિષ્ફળ ગયો છે અને તેણે એક ગુપ્ત હુકમ પસાર કરીને અપીલ નામંજૂર કરી છે. આ કોર્ટનો એવો મત છે કે હાઇકોર્ટે, અપીલ કોર્ટ હોવાથી, આરોપી સામે મૂકવામાં આવેલા તહોમતનામાની ગંભીર પ્રકૃતિને ધ્યાનમાં રાખીને તેના અપીલીય અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવાનો રહે છે. હાઇકોર્ટ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના ચુકાદા અને હુકમ સામે અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં તેના અપીલીય અધિકારક્ષેત્રનો યોગ્ય રીતે ઉપયોગ કરવામાં નિષ્ફળ રહી છે.

૧૭. તેથી, હાઈકોર્ટનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ કાયદામાં ટકી શકે તેમ નથી અને તે આ કોર્ટ દ્વારા રદબાતલ થવાપાત્ર છે અને અપીલકર્તા દ્વારા અપીલ દાખલ કરવા માટે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ

(૩) હેઠળ જરૂરીયાત મુજબ પરવાનગી આપવા માટે વિચારણા કરવા અને ત્યારબાદ બાબતમાં આગળ વધવા માટે કેસ હાઈકોર્ટને રિમાન્ડ કરવાની જરૂર છે.

૧૮. ઉપર મુજબ જણાવેલા કારણોસર, હાઈકોર્ટનો વાદગ્રસ્ત ચુકાદો અને હુકમ રદબાતલ કરીને હાલની અપીલ મંજૂર કરવામાં આવે છે. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૨(ડબ્લ્યુએ) હેઠળ વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ અપીલકર્તા પીડિતના કાનૂની વારસદાર હોવાથી અપીલ દાખલ કરવા માટે પરવાનગી આપવા અંગે અપીલકર્તાને સાંભળવા અને બને તેટલી ઝડપથી આ હુકમમાં કરવામાં આવેલા અવલોકનોના પ્રકાશમાં કાયદા મુજબ અપીલનો નિકાલ કરવા માટે કેસ હાઈકોર્ટને રિમાન્ડ કરવામાં આવે છે."

૩૪. સત્ય પાલ સિંઘ (ઉપર મુજબ) માં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા સમજાવવામાં આવેલ કથન અથવા કાયદાના સિદ્ધાંતો એ છે કે કાયદાની જોગવાઈનું અર્થઘટન કાયદો બનાવતી જોગવાઈઓના વિષયવસ્તુને ધ્યાનમાં રાખીને અથવા તે પૂરતું મર્યાદિત હોવું જોઈએ. સુપ્રીમ કોર્ટે એ હકીકતની નોંધ લીધી કે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની મૂળભૂત જોગવાઈઓ સ્પષ્ટપણે પૂરી પાડે છે કે સી.આર.પી.સી. દ્વારા પૂરી પાડવામાં આવેલી જોગવાઈ સિવાય, ક્રિમિનલ કોર્ટના કોઈપણ ચુકાદા અને હુકમ સામે કોઈ અપીલ રહેશે નહીં. સુપ્રીમ કોર્ટે, ત્યારબાદ, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા-કલમ (૩) ધ્યાનમાં લીધી, જે પૂરી પાડે છે કે નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે હાઈકોર્ટમાં અપીલ દાખલ

કરવા માટે, તેની પરવાનગી મેળવવી જરૂરી છે. સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા જે સમજાવવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો છે તે એ છે કે જો સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા-કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) હેઠળ હાઈકોર્ટમાં અપીલને માત્ર હાઈકોર્ટની પરવાનગી સાથે જ ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે, તો જો પીડિત અપીલ દાખલ કરવાનો ઈરાદો ધરાવે છે તો તેને હાઈકોર્ટની પરવાનગી માંગવામાંથી મુક્તિ આપવામાં આવતી નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પછી તે રાજ્ય સરકાર હોય કે કેન્દ્ર સરકાર હોય કે પીડિત હોય જો કોઈ પણ સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના ચુકાદા અને હુકમ સામે હાઈકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરવા માંગે છે, તો આવી અપીલ માત્ર હાઈકોર્ટ દ્વારા પરવાનગી મંજૂર કરવાથી જ ધ્યાનમાં લઈ શકાય છે.

૩૫. તે સ્થાપિત કાયદો છે કે ચુકાદો તે દરખાસ્ત માટેનો અધિકાર છે જે ખરેખર નક્કી કરે છે અને તાર્કિક રીતે તેમાંથી જે અનુસરે છે તે નહીં [સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા વિરુદ્ધ સુધાંસુ શેખર મિશ્રા, (એ.આઈ.આર. ૧૯૬૮ એસ.સી. ૬૪૭)]. તેથી, મારો એવો સુવિચારિત મત છે કે સત્ય પાલ (ઉપર મુજબ) માંનો રેશિયો હાલના કેસના તથ્યોને લાગુ પડતો નથી કે જેમાં પીડિતના કહેવાથી મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામેની અપીલ સામેલ છે. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની જોગવાઈ સ્પષ્ટપણે નિર્ધારિત કરે છે કે મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમો સામે આવી અપીલો (પીડિતના કહેવાથી) દાખલ કરવા માટેનું ફોરમ કોર્ટ ઓફ સેશન્સ છે અને

હાઈકોર્ટ નહીં. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ પીડિતમાં અપીલનો આવો કોઈ અધિકાર નિહિત નથી સિવાય કે જ્યારે પીડિત ફરિયાદી પણ હોય. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ નો સંદર્ભ આપીને અપીલનું ફોરમ નિર્ધારિત કરવાના જોગવાઈના સ્પષ્ટ ઈરાદાને નકામો કે નિરર્થક બનાવી શકાય નહીં. તે અર્થઘટનનો એક સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે અધિનિયમની તમામ જોગવાઈઓ સુમેળભરી રીતે વાંચવી જોઈએ અને એવા અર્થઘટનનો આશરો લેવો જોઈએ નહીં જે જોગવાઈના એક ભાગને નકામો બનાવી દે. હકીકતમાં, દ્વારકા પ્રસાદ વિરુદ્ધ દ્વારકા દાસ સરાફ [(૧૯૭૬) ૧ એસ.સી.સી. ૧૨૮] [સત્ય પાલ (ઉપર મુજબ) માં જેના પર આધાર રાખવામાં આવ્યો છે] માં, એવું ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જોગવાઈ સહિત સમગ્ર કલમને એકબીજા પર પ્રકાશ ફેંકતા સુમેળભર્યા રીતે વાંચવાની રહેશે (ફકરો–૧૮). વધુમાં, કમિશનર ઓફ કોમર્શિયલ ટેક્સીસ, બોર્ડ ઓફ રેવન્યુ, મદ્રાસ અને અન્ય વિરુદ્ધ રામકિશન શ્રીકિશન ઝવેર (એ.આઇ.આર. ૧૯૬૮ એસ.સી. ૫૯) માં, સુપ્રીમ કોર્ટની બંધારણીય બેંચે ઠરાવ્યું, જોકે જોગવાઈ સામાન્ય રીતે મુખ્ય જોગવાઈના અપવાદ તરીકે કાર્ય કરે છે છતાં અપવાદરૂપ કિસ્સાઓમાં તે મૂળભૂત જોગવાઈ તરીકે પણ કાર્ય કરી શકે છે. જોગવાઈ મૂળભૂત જોગવાઈ તરીકે કાર્ય કરે છે કે નહીં તે તેના સ્વરૂપથી નહીં પણ તેના વિષયવસ્તુ પરથી તારવવું જોઈએ (ફકરા ૮ થી ૧૨ જુઓ). આવો જ મત સ્ટેટ ઓફ ઓરિસ્સા વિરુદ્ધ દેબાકી દેબી અને અન્ય (એ.આઇ.આર. ૧૯૬૪ એસ.સી. ૧૪૧૩) (ફકરો–૨૧) માં અને મોતીરામ ઘેલાભાઈ વિરુદ્ધ જગન નગર [(૧૯૮૫) ૨ એસ.સી.સી. ૨૭૯] માં વ્યક્ત કરવામાં આવ્યો છે.

વધુમાં, જો જોગવાઈના શબ્દો સ્પષ્ટ હોય અને અન્ય કોઈ મત તરફ દોરતા ન હોય, તો તેને તેની સંપૂર્ણ અસર આપવી જોઈએ અને સદર જોગવાઈ મૂળભૂત જોગવાઈ તરીકે અથવા મુખ્ય જોગવાઈના અપવાદ તરીકે કાર્ય કરે છે કે નહીં તેની તપાસ કરવી નિરર્થક હશે [જુઓ: કમિશનર ઓફ ઇન્કમ ટેક્સ, યુ.પી. વિરુદ્ધ જગન્નાથ મહાદેવ પ્રસાદ [એ.આઇ.આર. ૧૯૬૯ એસ.સી. ૨૦૯ (ફકરો–૫)] માં નોંધાયેલ].

આ દ્રષ્ટિકોણથી મૂલ્યાંકન કરતા, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈના સ્પષ્ટ અને અસંદિગ્ધ શબ્દો એકલા જ નિર્દોષ છૂટવાના હુકમો સામે પીડિત માટે (ફરિયાદી સિવાયના) અપીલનો અધિકાર તેમજ ફોરમ બનાવે છે, તેથી જોગવાઈના આવા સ્પષ્ટ શબ્દોને ઘટાડવું અને સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ સહિત સદર કોડની અન્ય જોગવાઈઓના સંદર્ભ દ્વારા તેમને નકામા બનાવવું એ અર્થઘટનની કોઈપણ જાણીતી રીત દ્વારા અસ્વીકાર્ય હશે. આ મુદ્દો સત્ય પાલ (ઉપર મુજબ) માં નિર્ણય માટે ક્યારેય આવ્યો ન હતો અને સદર રિપોર્ટને આવી દરખાસ્ત પર અધિકાર ગણી શકાય નહીં.

એ નોંધવું પણ રસપ્રદ રહેશે કે ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૩૭૮ માં પણ ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજર એમેન્ડમેન્ટ એક્ટ, ૨૦૦૫ એટલે કે ૨૦૦૫ ના અધિનિંયમ ૨૫ દ્વારા ૨૦૦૫ મા સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો. સદર સુધારા દ્વારા, પ્રથમ વખત એ જોગવાઈ કરવામાં આવી હતી કે અમુક કેસોમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ

સંબંધિત ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટના નિર્દેશ પર પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરના કહેવાથી કોર્ટ ઓફ સેશન્સ સમક્ષ રહેશે. પેટા–કલમ (૧) (એ) હેઠળ અપીલનું આવું ફોરમ બનાવતી વખતે, ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૩) માં પણ સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો અને અપીલ દાખલ કરવા માટે પરવાનગી મેળવવાની જરૂરિયાત માત્ર હાઈકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવતી અપીલો પૂરતી મર્યાદિત કરવામાં આવી હતી અને ઉપરોક્ત મુજબ કલમ ૩૭૮(૧)(એ) ની શરતોમાં કોર્ટ ઓફ સેશન્સ સમક્ષ દાખલ કરવાની હતી તેના માટે નહીં. સદર કોડની આ સુધારેલી યોજના એ કાયદાકીય ઈરાદાને સ્પષ્ટ કરે છે કે સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૩) હેઠળ કોઈ પરવાનગી એવા કિસ્સાઓમાં પણ જરૂરી નથી કે જ્યાં નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ હેઠળ કોર્ટ ઓફ સેશન્સ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવે છે. [જુઓ : નિર્મલ કુમાર બતાબ્યાલ વિરુદ્ધ ધ સ્ટેટ ઓફ વેસ્ટ બેંગોલ અને અન્ય, સી.આર.આર. ૨૭૪૧/૨૦૧૫ કલકત્તા હાઈકોર્ટ દ્વારા ૨૮મી એપ્રિલ ૨૦૧૬ ના રોજ નક્કી કરવામાં આવેલ].

૩૬. જોકે, પ્રશ્ન એ છે કે, જ્યાં સુધી હાલના કેસનો સંબંધ છે ત્યાં સુધી, પીડિત, જે મૂળ પ્રથમ બાતમીદાર પણ છે, જો તે કોગ્નિઝેબલ અને બિન–જામીનપાત્ર ગુનાના સંબંધમાં જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના ચુકાદા અને હુકમથી અસંતુષ્ટ અથવા વ્યથિત હોય, તો શું સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી શકે છે. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ, જો આરોપી વ્યક્તિઓને

જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા કથિત ગુના માટે દોષિત ઠેરવવામાં આવ્યા હોત, તો દોષિત ઠરાવવાના આવા હુકમ સામેની અપીલ સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ જાળવણીક્ષમ રહી હોત. જો ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટને કોગ્નિઝેબલ અને બિન–જામીનપાત્ર ગુનાના સંબંધમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરને કોર્ટ ઓફ સેશન્સમાં અપીલ રજૂ કરવાનો નિર્દેશ આપવાની સત્તા છે, તો હું એવો મત લેવાનું કોઈ વાજબી કારણ જોતો નથી કે પીડિત સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી શકે નહીં. પરવાનગી મંજૂર કરવાનો પ્રશ્ન તો જ ઊભો થશે જો અપીલ હાઈકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવાની હોય. સી.આર.પી.સી. ના ૨૦૦૫ ના સુધારા પહેલાં, કલમ ૩૭૮(૩) નીચે મુજબ વંચાય છે:

> *"(૩) પેટા–કલમ (૧) અથવા પેટા–કલમ (૨) હેઠળની કોઈ અપીલ હાઈકોર્ટની પરવાનગી વિના ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં."*

૩૭. પરંતુ, સી.આર.પી.સી. ના ૨૦૦૫ ના સુધારા પછી, કલમ ૩૭૮(૩) હવે નીચે મુજબ વંચાય છે:

> *"(૩) પેટા–કલમ (૧) અથવા પેટા–કલમ (૨) હેઠળ હાઈકોર્ટમાં કોઈ અપીલ હાઈકોર્ટની પરવાનગી વિના ધ્યાનમાં લેવામાં આવશે નહીં."*

૩૮. સદર સુધારા પછી, પેટા–કલમ (૩) માં દેખાતા "કોઈ અપીલ નહીં" શબ્દોમાં ફેરફાર કરવામાં આવ્યો હતો અને તેને "હાઈકોર્ટમાં કોઈ અપીલ નહીં"

શબ્દોથી બદલવામાં આવ્યો હતો. આ પાસું ખૂબ જ નોંધપાત્ર છે. આ કાયદાકીય ઈરાદાને સ્પષ્ટ કરે છે એટલે કે નિર્દોષ છૂટવા સામેની અપીલોના કિસ્સામાં કે જે તેની સમક્ષ આવવાની હોય હાઈકોર્ટની પરવાનગીની જરૂરિયાત. આ દર્શાવે છે કે કોર્ટ ઓફ સેશન્સ સમક્ષ આવતી નિર્દોષ છૂટવા સામેની અપીલોના સંબંધમાં પરવાનગીની જરૂરિયાત નક્કી ન કરતી વખતે પણ, જ્યાં સુધી નિર્દોષ છૂટવા સામે હાઈકોર્ટ સમક્ષ આવતી અપીલોનો સંબંધ હતો ત્યાં સુધી વિધાનમંડળે સભાનપણે પરવાનગીની જરૂરિયાત જાળવી રાખી.

૩૯. તમામ સંબંધિત જોગવાઈઓની કાળજીપૂર્વક વિચારણા કર્યા પછી, મને એવું જણાય છે કે જ્યાં નિર્દોષ છૂટવા સામેની અપીલ પ્રથમ વખત કોર્ટ ઓફ સેશન્સમાં દાખલ કરવામાં આવી છે, ત્યાં પરવાનગીની કોઈ જરૂરિયાત રહેશે નહીં કારણ કે સદર કોડની કલમ ૩૭૮ એવું કહેતી નથી. તે જ સમયે, એ નોંધપાત્ર છે કે કોર્ટ ઓફ સેશન્સમાં અપીલ પૂરી પાડતી વખતે, વિધાનમંડળે રાજ્ય અને/અથવા ફરિયાદી દ્વારા હાઈકોર્ટની પરવાનગી મેળવવાની જરૂરિયાતવાળી જોગવાઈમાં સુધારો કર્યો ન હતો. આમ, જ્યારે વિધાનમંડળે કોર્ટ ઓફ સેશન્સમાં રહેતી નિર્દોષ છૂટવા સામેની અપીલના કિસ્સામાં પરવાનગીની જરૂરિયાત નક્કી ન કરી હોવા છતાં, વિધાનમંડળે હાઈકોર્ટમાં અપીલના કિસ્સામાં પરવાનગી મેળવવાની જોગવાઈ જાળવી રાખી છે. દેખીતી રીતે જ, ગુણવત્તાવાળી કોઈપણ અપીલને ફગાવી દેવાનો કોઈ ખતરો રહેશે નહીં કારણ કે હાઈકોર્ટ તેના ગુણદોષનું મૂલ્યાંકન કરવા સક્ષમ હશે અને અપીલ ધ્યાનમાં

લેવામાં આવે તે પહેલાં બાબતની યોગ્ય ચકાસણી કરવા માટે તેના પર વિશ્વાસ મૂકી શકાય છે. આ સાચા પીડિત અથવા કોઈપણ ગુણવત્તાવાળી અપીલને કોઈપણ રીતે અસર કરશે નહીં.

૪૦. નિઃશંકપણે, પીડિતના અધિકારો તરફના અભિગમમાં ફેરફાર થયો છે અને પીડિતની વેદનાઓને માન્યતા આપવામાં આવી છે કે જેનું કેટલીકવાર રાજ્યના હાથે નિવારણ કરવામાં આવતું નથી. તેથી પીડિતની તરફેણમાં યોગ્ય રીતે અધિકાર ઊભો કરવામાં આવ્યો છે જેનો પીડિત ઉપયોગ કરી શકે છે જ્યાં રાજ્યની મશીનરી યોગ્ય રીતે કામ કરતી નથી અને નિર્દોષ છૂટકારો યોગ્ય ન હોય ત્યારે પણ અપીલ દાખલ કરતી નથી. પીડિતને અધિકાર પ્રદાન કરવાનો પ્રશ્ન માત્ર એટલા માટે ઊભો થયો કારણ કે એવું અનુભવાયું હતું કે રાજ્યની મશીનરી, કેટલીકવાર, નિર્દોષ છૂટકારો યોગ્ય ન હોય ત્યારે પણ અપીલ દાખલ કરતી નથી. જો પીડિતને હાઇકોર્ટનો આશરો લેવાનો અધિકાર આપવામાં આવે તો તે પીડિતની ફરિયાદની કાળજી લેશે અને તે જરૂરી નથી કે પીડિતના અધિકારનું રક્ષણ કરવા માટે પરવાનગી આપવાની બાબતમાં ગર્ભિત હાઇકોર્ટ દ્વારા ચકાસણીને દૂર કરવામાં આવે.

૪૧. જો હું કલમ ૩૭૮(૧)(એ) અને (બી) નું વિશ્લેષણ કરું, તો તે સ્પષ્ટ છે કે કલમ ૩૭૮(૧)(બી) દ્વારા ઊભા કરવામાં આવેલા સ્પષ્ટ રોકને કારણે રાજ્ય સરકાર કોગ્નિઝેબલ અને બિન-જામીનપાત્ર ગુનાના સંબંધમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ દાખલ કરવા માટે પબ્લિક

પ્રોસિક્યુટરને નિર્દેશ આપી શકે નહીં. આવી અપીલો, એટલે કે કોગ્નિઝેબલ અને બિન-જામીનપાત્ર ગુનાના સંબંધમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમો સામેની અપીલો માત્ર ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા નિર્દેશિત કર્યા મુજબ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટરના કહેવાથી સેશન્સ કોર્ટમાં જ દાખલ કરી શકાય છે. કલમ ૩૭૮(૧)(બી) "કોઈપણ કેસમાં" શબ્દોનો ઉપયોગ કરે છે, પરંતુ કોગ્નિઝેબલ અને બિન-જામીનપાત્ર ગુનાના સંબંધમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમોને રાજ્ય સરકારના નિયંત્રણમાંથી બાકાત રાખે છે. તેથી, નિર્દોષ છૂટવાના હુકમો પસાર કરવામાં આવે છે તેવા અન્ય તમામ કેસોમાં, હાઇકોર્ટ સમક્ષ રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિર્દેશિત કર્યા મુજબ પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર દ્વારા અપીલો દાખલ કરી શકાય છે. [જુઓ: સુભાષ ચંદ વિરુદ્ધ સ્ટેટ (દિલ્હી એડમિનિસ્ટ્રેશન) ૨૦૧૩ (૨) એસ.સી.સી. ૧૭].

૪૨. જો અપીલ માત્ર હાઇકોર્ટ સમક્ષ જ જાળવણીક્ષમ હોય, તો અપીલ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તે પહેલાં પરવાનગી માંગવી ફરજિયાત છે. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮(૩) માં સુધારો કરતી વખતે વિધાનમંડળ ખૂબ જ સભાન રહ્યું છે. સી.આર.પી.સી. ના ૨૦૦૫ ના સુધારા પહેલાં, "પેટા-કલમ (૧) અથવા પેટા-કલમ (૨) હેઠળ કોઈ અપીલ નહીં" શબ્દોને, સી.આર.પી.સી. ના ૨૦૦૫ ના સુધારા પછી, "હાઇકોર્ટમાં કોઈ અપીલ નહીં" શબ્દો સાથે બદલવામાં આવ્યા છે.

૪૩. સી.આર.પી.સી. માં એવી કોઈ જોગવાઈ નથી કે જેમાં જો ડિસ્ટ્રિક્ટ મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા જારી કરાયેલા નિર્દેશો પર પબ્લિક પ્રોસિક્યુટર દ્વારા અપીલ

દાખલ કરવામાં આવે તો નિર્દોષ છૂટવા સામેની અપીલ દાખલ કરવાના હેતુથી સેશન્સ કોર્ટની પરવાનગી મેળવવાની હોય. સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮(૧)(એ) પોલીસ રિપોર્ટ પર દાખલ કરવામાં આવેલા કેસોને આવરી લેશે. જ્યારે, સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮(૪) ખાસ કરીને ફરિયાદ પર દાખલ કરવામાં આવેલા કેસો વિશે વાત કરે છે. હાલના કેસમાં, સેશન્સ કોર્ટ દ્વારા લેવામાં આવેલો મત એકદમ ભૂલભરેલો છે અને તે બીજું કંઈ નહીં, પરંતુ સત્ય પાલ સિંઘ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં સુપ્રીમ કોર્ટ દ્વારા નિર્ધારિત કર્યા મુજબના કથનના ખોટા અર્થઘટનનું પરિણામ છે. સેશન્સ કોર્ટ ઈચ્છે છે કે અરજદાર હાઇકોર્ટ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરે. હું એ સમજવામાં નિષ્ફળ રહ્યો છું કે કાયદાની કઈ જોગવાઈઓ હેઠળ, હાઇકોર્ટ સમક્ષ પોલીસ રિપોર્ટ પર દાખલ કરવામાં આવેલા કેસમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ રહેશે. જો કેસ ફરિયાદ પર દાખલ કરવામાં આવ્યો હોય તો સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮(૪) હેઠળ પરવાનગી માંગવા પર હાઇકોર્ટ સમક્ષ ફરિયાદીના કહેવાથી નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે અપીલ રહેશે.

૪૪. કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈના પ્રથમ ખંડમાં કરવામાં આવેલા સુધારાનો ઈતિહાસ પટના હાઇકોર્ટની ડિવિઝન બેંચ દ્વારા પરમેશ્વર મંડલ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ બિહાર [૨૦૧૪ સી.આર.આઇ.એલ.જે. ૧૦૪૬] માં તેના ચુકાદામાં દર્શાવવામાં આવ્યો હતો, જે નીચે મુજબ છે:

"એ નિર્દેશ કરી શકાય છે કે, સદર જોગવાઈનો પ્રથમ ખંડ મલીમથ

સમિતિની ભલામણોની આબેહૂબ નકલ છે, જે છેક વર્ષ ૨૦૦૩ માં રજૂ કરવામાં આવી હતી. અહેવાલમાં, જસ્ટિસ મલીમથે દેશની ફોજદારી ન્યાય પ્રણાલીમાં પીડિતની અનિશ્ચિત સ્થિતિ સાથે વિસ્તૃત રીતે કામ કર્યું અને ભલામણો કરી, જેમાં પીડિતને અપીલનો અધિકાર પણ આપવાની ભલામણો સામેલ હતી. આ જ ભલામણ આખરે સદર કોડની કલમ ૩૭૨ માં સુધારાના સ્વરૂપમાં અપનાવવામાં આવી હતી. તેથી, સ્પષ્ટ છે કે જેમના કેસોમાં સુધારા પછી ઘટના બની હોય તેવા માત્ર પીડિતોમાં અપીલનો આ અધિકાર નિહિત કરવાનો વિધાનમંડળનો ઈરાદો હોઈ શકે નહીં. જો પીડિત દ્વારા અધિકારના ઉપયોગ માટે તેને જરૂરી શરત તરીકે સ્વીકારી શકાય, તો, આવનારા વર્ષો સુધી, સદર જોગવાઈની શરતોમાં અપીલ દાખલ કરવાનો પીડિતનો આ અધિકાર, સુધારો હોવા છતાં, ભ્રામક રહ્યો હોત. કેન્દ્ર સરકારે, ૩૦મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૯ ના રોજની નોટિફિકેશન નં. એસ.ઓ. ૩૩૧૩(ઈ) દ્વારા, ૨૦૦૯ ના અધિનિયમ ૫ અમલમાં આવવાની તારીખ તરીકે ૩૧મી ડિસેમ્બર ૨૦૦૯ નક્કી કરી, જે ડીસેમ્બર ૩૦-૧૨-૨૦૦૯ ના ભારતના ગેઝેટ, ઈએક્સટી., ભાગ II, એસ.૩(ii) માં પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી. તેથી, વિધાનમંડળ દ્વારા અન્યથા સૂચિત કરવામાં આવેલા કોઈપણ સ્પષ્ટ ઈરાદાની ગેરહાજરીમાં, એવું નિષ્કર્ષ કાઢવું પડશે કે કલમ ૩૭૨ ની સદર જોગવાઈની શરતોમાં અપીલ દાખલ કરવાનો પીડિતનો અધિકાર એવા તમામ કેસોના પીડિત(ઓ) ને ઉપલબ્ધ બન્યો જેમાં આરોપીને નિર્દોષ છોડતો અથવા

તેને ઓછા ગુના માટે દોષિત ઠેરવતો અથવા અપૂરતું વળતર લાદતો કોઈ ક્રિમિનલ કોર્ટ દ્વારા ૩૧મી ડિસેમ્બર, ૨૦૦૯ ના રોજ અથવા તે પછી હુકમો પસાર કરવામાં આવ્યા હતા. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, ઘટના, કેસ દાખલ કરવા, સંજ્ઞાન અથવા કમિટમેન્ટની તારીખને ધ્યાનમાં લીધા વિના, સદર કોડની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ નિર્ધારિત ત્રણ આકસ્મિકતાઓ હેઠળ પીડિત દ્વારા અપીલની જાળવણીક્ષમતાની કસોટી લાગુ કરવા માટે ક્રિમિનલ કોર્ટના ચુકાદાની તારીખને આવશ્યકપણે સુસંગત તારીખ તરીકે ગણવી પડશે."

૪૫. હિમાચલ પ્રદેશ હાઈકોર્ટની ડિવિઝન બેંચે, જોગીન્દર સિંહ વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ હિમાચલ પ્રદેશ તેના સેક્રેટરી (હોમ) મારફત [૨૦૧૩ (૨) સી.આર.એલ.સી.સી. ૫૬૬ : ૨૦૧૩ (૩) ક્રાઇમ્સ ૧૬૦] માં તેના ચુકાદામાં, કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ હેઠળ અપીલ દાખલ કરવાની પ્રક્રિયાને કેવી રીતે ગણવી જોઈએ તે અંગે ઠરાવ્યું અને નીચે મુજબ અવલોકન કર્યું:

"અમારો એવો સુવિચારિત મત છે કે જોકે સદર કોડની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ પીડિતને અપીલ દાખલ કરવાનો અધિકાર આપે છે, આ જોગવાઈને અલગથી વાંચી શકાય નહીં. તેને એવો અર્થ આપવો પડશે જે વિધાનમંડળનો ઈરાદો પૂરો કરે. સદર કોડની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ અપીલ કેવી રીતે, કઈ રીતે અને સૌથી અગત્યનું કયા સમયની અંદર દાખલ કરવાની છે તે અંગેની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરતી નથી..."

"ઉપર નિર્દેશ કર્યા મુજબ સદર કોડની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈ અપીલ દાખલ કરવા માટેની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરતી નથી. અમારા મતે પંજાબ અને હરિયાણા અને પટના હાઈકોર્ટના તર્ક બોમ્બે અને દિલ્હી હાઈકોર્ટના તર્ક કરતાં વધુ અપીલ કરે છે. આ કોર્ટો દ્વારા આપવામાં આવેલા તર્ક ઉપરાંત અમે એ ઉમેરવા માંગીએ છીએ કે જો પીડિતને અપીલ દાખલ કરવાનો અધિકાર હોય તો પણ, અપીલ દાખલ કરવાની પ્રક્રિયા સદર કોડની કલમ ૩૭૮ દ્વારા સંચાલિત હોવી જોઈએ સિવાય કે સદર કોડની કલમ ૩૭૨ ખાસ કરીને અપીલ માટેનું ફોરમ પૂરું પાડે છે?"

સદર કોડની કલમ ૩૭૮ ની પેટા-કલમ (૪) પર આવતા, અમને જણાય છે કે જો ફરિયાદ પર દાખલ કરવામાં આવેલા કેસ પર નિર્દોષ છૂટવાનો હુકમ પસાર કરવામાં આવે છે તો ફરિયાદી દ્વારા અપીલ ધ્યાનમાં લેતા પહેલા હાઈકોર્ટે સ્પેશિયલ લીવ ટુ અપીલ મંજૂર કરવી પડશે. "સ્પેશિયલ લીવ ટુ અપીલ" શબ્દપ્રયોગનો અર્થ "લીવ ટુ અપીલ" શબ્દપ્રયોગ કરતાં અલગ નથી અને અમને લાગે છે કે સ્પેશિયલ શબ્દ માત્ર ફરિયાદી દ્વારા માંગવામાં આવેલી લીવ ટુ અપીલને રાજ્ય દ્વારા માંગવામાં આવેલી લીવ ટુ અપીલથી અલગ પાડવા માટે ઉમેરવામાં આવ્યો છે. આમ ફરિયાદના કેસમાં જ્યાં ફરિયાદીએ કોર્ટના પૈડાં ગતિમાં મૂક્યા છે ત્યાં જો ફરિયાદી અપીલ દાખલ કરે તો પણ તેણે સ્પેશિયલ લીવ ટુ અપીલ મેળવવી પડશે. આ ફરીથી સમાન પ્રશ્ન ઊભો કરે છે ? શું

પીડિતને ફરિયાદી કરતાં ઊંચા સ્થાન પર મૂકી શકાય? મોટે ભાગે, પીડિત અને ફરિયાદી એક અને સમાન વ્યક્તિ હોવાની શક્યતા છે?

અમે એમ ઠરાવીને પ્રશ્નનો જવાબ આપીએ છીએ કે જ્યારે પીડિત હાઇકોર્ટમાં આરોપીના નિર્દોષ છૂટવા સામે અપીલ દાખલ કરે છે ત્યારે તેની અપીલ ધ્યાનમાં લેવામાં આવે તે પહેલાં તેણે લીવ ટુ અપીલ મેળવવી જરૂરી છે. એ સ્પષ્ટ કરવામાં આવે છે કે જો અપીલ સેશન્સ કોર્ટમાં રહે છે અથવા હાઇકોર્ટમાં દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં પણ જ્યાં એકમાત્ર મુદ્દો વળતરની પર્યાપ્તતાના સંબંધમાં હોય ત્યાં કોઈ લીવ ટુ અપીલની જરૂર રહેશે નહીં?"

૪૬. આ કોર્ટની ફુલ બેંચે, ભાવુબેન દિનેશભાઈ મકવાણા વિરુદ્ધ સ્ટેટ ઓફ ગુજરાત [૨૦૧૩ સી.આર.આઇ.એલ.જે. ૪૨૨૫] માં સમાન મુદ્દાઓ સાથે કામ કર્યું અને પ્રશ્નોના જવાબો નીચે મુજબ આપ્યા:

"સંજોગોમાં, ભીખાભાઈ (ઉપર મુજબ) માં જે અત્યંત મૂળભૂત આધારો પર કાયદો નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો છે, એટલે કે રાજ્ય અને પીડિત બંનેના અધિકારો સમાન છે અને તેથી, એકનો (પીડિતનો) અધિકાર બીજા (રાજ્ય) દ્વારા અધિકારના ઉપયોગ પર આધારિત હોઈ શકે છે તે, અમારા મતે, યોગ્ય નથી અને કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈમાં વિધાનમંડળ દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાતી સાદી અને સરળ ભાષાની વિરુદ્ધ છે. તેવી જ

રીતે, સદર કોડની કલમ ૨૪(૮) ને પીડિતને આપવામાં આવેલા અપીલના અધિકાર સાથે કોઈ સંબંધ નથી અને તે કલમની મદદ લઈને, પીડિતને આપવામાં આવેલા મૂળભૂત અધિકારને શરતી બનાવી શકાય નહીં?"

"અમારા મતે, સદર કોડની યોજનામાંથી ઉભરી આવતો સાચો કાયદો એ હશે કે પીડિતનો અપીલ દાખલ કરવાનો અધિકાર (સદર કોડની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈમાં દર્શાવેલા મર્યાદિત કારણોસર) એ એક અલગ અને સ્વતંત્ર વૈધાનિક અધિકાર છે અને તે રાજ્યના અપીલના અધિકાર પર આધારિત નથી અથવા તેને આધીન નથી. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, પીડિત અને રાજ્ય/ફરિયાદપક્ષ બંને અન્ય દ્વારા અધિકારના ઉપયોગ પર આધારિત રહ્યા વિના સ્વતંત્ર રીતે અપીલો દાખલ કરી શકે છે. વધુમાં, જે કૃત્ય અથવા ચૂક માટે આરોપી સામે તહોમતનામું ઘડવામાં આવ્યું છે, તેમાંથી એકથી વધુ પીડિતો હોઈ શકે છે અને પીડિતો દ્વારા ભોગવવામાં આવેલ નુકસાન એક પીડિતથી બીજા પીડિતોમાં અલગ હોઈ શકે છે. તેથી, આવા દરેક પીડિતને અપીલનો અલગ અધિકાર હશે અને આવી અપીલોમાં, દરેક અપીલકર્તાની ફરિયાદ અલગ હોઈ શકે છે. ઉદાહરણ તરીકે, આગચંપીના કૃત્યમાં જ્યારે જુદા જુદા વ્યક્તિઓની સંયુક્ત મિલકતને આગ લગાવવામાં આવી હોય, ત્યારે દરેક સહભાગી દ્વારા ભોગવવામાં આવેલ નુકસાન અલગ હોઈ શકે છે. આવા કિસ્સામાં, દરેક

સહભાગીને અપીલનો અલગ અધિકાર છે અને એકનો આવો અધિકાર બીજા પીડિત દ્વારા આવી અપીલ દાખલ કરવા પર પણ આધાર રાખતો નથી."

૪૭. આ વિષય પરનો મારો ઉપરોક્ત મત નિર્મલ કુમાર બતાબ્યાલ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં કલકત્તા હાઇકોર્ટના નિર્ણય દ્વારા સંપૂર્ણ રીતે સમર્થિત છે.

૪૮. ઉપરોક્ત ચર્ચાને ધ્યાનમાં રાખીને, હું નીચે મુજબ ઠરાવું છું:

[એ] જો આવા કેસોમાં દોષિત ઠરાવવાના હુકમ સામે અપીલ સેશન્સ કોર્ટ સમક્ષ રહેતી હોય તો પોલીસ કેસમાં પીડિત સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈની શરતોમાં મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા પસાર કરાયેલા નિર્દોષ છૂટવાના હુકમ સામે કોર્ટ ઓફ સેશન્સ સમક્ષ અપીલ દાખલ કરી શકે છે.

[બી] ઘટનામાં, જો પીડિત ધ કોડ ઓફ ક્રિમિનલ પ્રોસિજરની કલમ ૩૭૨ ની જોગવાઈની શરતોમાં કોર્ટ ઓફ સેશન્સમાં અપીલ દાખલ કરે છે, તો ૨૦૦૫ ના અધિનિયમ ૨૫ દ્વારા સુધારેલ મુજબ સી.આર.પી.સી. ની કલમ ૩૭૮ ની પેટા–કલમ (૩) ની શરતોમાં હાઇકોર્ટ દ્વારા કોઈ પરવાનગી આપવાની જરૂર નથી જે આવી પરવાનગી માત્ર હાઇકોર્ટ સમક્ષ દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલો પૂરતી મર્યાદિત કરે છે અને અન્ય

કોઈપણ ફોરમ સમક્ષ નહીં.

૪૯. ઉપરોક્તને ધ્યાનમાં રાખીને, આ અરજી સફળ થાય છે અને આથી તેને મંજૂર કરવામાં આવે છે. ૨જી એડિશનલ ડિસ્ટ્રિક્ટ એન્ડ સેશન્સ જજ, અમદાવાદ (ગ્રામ્ય) દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૨૦મી સપ્ટેમ્બર ૨૦૧૭ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ આથી રદ કરવામાં આવે છે. હું કાયદા મુજબ નવી સુનાવણી માટે અપીલ રિમાન્ડ કરું છું. અત્યાર સુધીમાં સંભવતઃ, અપીલ સમયમર્યાદાથી બાધિત છે. અરજદારે ધ લિમિટેશન એક્ટ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫ હેઠળ વિલંબ માફ કરવા માટે ઔપચારિક અરજી દાખલ કરવાની રહેશે. અપીલ કોર્ટ વિલંબ માફ કરવા માટેની સદર અરજી પર પ્રથમ વિચારણા કરશે અને જો સંબંધિત પક્ષકારોને સાંભળ્યા પછી કોર્ટ તેને માફ કરવા ઈચ્છુક હોય, તો અપીલ નોંધીને તેના ગુણદોષના આધારે તેની સાથે કામ કરશે. ડી.એસ. ની પરવાનગી છે.

(જે.બી. પારડિવાલા, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

==
<u>અસ્વીકરણ</u>: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઇ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

<u>DISCLAIMER:</u> The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.